

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ การกีฬา สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตสุโขทัย ปีการศึกษา 2558 โดยมีรายละเอียดเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
- 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.4 ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

2. การประเมินหลักสูตร

- 2.1 ความหมายของการประเมินผล
- 2.2 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
- 2.3 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร
- 2.4 ลักษณะของการประเมินหลักสูตร
- 2.5 ความสำคัญของการประเมินหลักสูตร
- 2.6 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร
- 2.7 ขอบเขตของการประเมินหลักสูตร
- 2.8 ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยในประเทศ
- 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของหลักสูตร

บ็อบบิท (Bobbitt: 1918) ได้กล่าวว่า “หลักสูตร” (curriculum) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า ช่องทางสำหรับวิ่ง (a race-course) หมายถึง สิ่งจำเป็นอย่างที่ทำให้บุคคลพัฒนาสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยมีลักษณะที่พึงเป็น ซึ่งนำมาใช้กับความหมายในทางการศึกษา หมายถึง แนวทางการเรียนรู้ (a course of study) เนื่องจากการเรียนที่ประสบความสำเร็จจะต้องดำเนินไปตามแนวทางและลำดับขั้นตอนอันเหมาะสมที่ได้กำหนดไว้ โดยนักการศึกษาได้ให้ความหมายหลักสูตร ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า “หลักสูตร” คือ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษาหรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาต่างๆ

ทาบา (Taba, 1962) กล่าวว่า “หลักสูตร” คือ แผนการเรียนที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายเฉพาะ การจัดเนื้อหา วิธีการเรียนการสอนและการประเมินผล

โบแชมพ์ (Beauchamp, 1986) ให้ความหมาย “หลักสูตร” คือ แผนที่เขียนไว้อย่างชัดเจนเพื่อบอกขอบเขตและการจัดโปรแกรมการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1. ข้อความที่กล่าวถึงแนวทางในการวางแผนการเรียนการสอน

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
4. ระบบแนวทางการประเมินคุณค่าของหลักสูตร

สุมน อมรวิวัฒน์ (2550) กล่าวว่า “หลักสูตร” หมายถึง แนวกำหนดประสบการณ์ทั้งมวลที่มุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษา และพัฒนาทุกด้านครอบคลุมถึงการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีฝึกอบรมเด็กในชั้นเรียนมีฐานะเป็นมาตรฐานพื้นฐานอย่างหนึ่งในการจัดประสบการณ์ให้แก่ นักเรียนครูต้องเสริมแต่งให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและท้องถิ่น

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2511) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า “หลักสูตร” หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับเด็กได้เรียนเนื้อหาวิชาทัศนคติ รูปแบบพฤติกรรม สิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น เมื่อประมวณกันเข้าแล้วจะเป็นประสบการณ์ที่เข้าไปในการรับรู้ของเด็ก

ภิญโญ สาร (2526) ให้ความหมาย “หลักสูตร” หมายถึง โครงการศึกษาที่กำหนดให้นักเรียน เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามแผนการศึกษา

กมล สดประเสริฐ (2544) กล่าวว่า “หลักสูตร” มิได้หมายถึง หนังสือหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่หมายถึงกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับเด็ก รวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542) กล่าวว่า “หลักสูตร” หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และ ประสบการณ์ ถ้ากล่าวในแง่เอกสารจะใช้คำว่า หนังสือหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

กรมวิชาการ (2540) ให้ความหมายของ “หลักสูตร” ว่าคือ ข้อกำหนดด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระในการวัดผลการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความ สามารถเจตคติและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรดังที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปแนวความหมายของหลักสูตร จากลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่สุดสู่ลักษณะที่เป็นนามธรรมที่สุด เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร
2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นรายวิชาและเนื้อหาวิชา
3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่ คาดหวังให้แก่ผู้เรียน
4. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้
5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางการเรียนรู้
6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์

สรุป

หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่สถาบันทางการศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วยเอกสาร หลักสูตร รายวิชา กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ แบบการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมถึงการใช้หลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตรงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยหลักสูตรต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมุ่งสู่จุดหมายเดียวกันดังที่มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมายเดียวกันซึ่ง

นิตยา บุตรศรี (2542) ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเป็นเครื่องมือพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตรงตามความมุ่งหมาย

อึ้ง บัศรี (2542) ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน ดังนี้

1) สำคัญต่อการศึกษารวม เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ กล่าวได้ว่า หลักสูตร คือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา

2) สำคัญต่อการเรียนการสอน เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน กำหนดทิศทางการสอน และเป็นแนวทางที่กำหนดให้การเรียนการสอนได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

การจัดการศึกษาของชาติไม่ว่าระดับใดมุ่งเน้นพัฒนาคนในชาติให้มีคุณลักษณะและศักยภาพที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยมีหลักสูตรเป็นเสมือนพิมพ์เขียวในการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ

ตามที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเนื่องจากหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมายและทิศทางของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน และสรุปได้ว่าหลักสูตรมีความสำคัญดังนี้

1. เอกสารราชการ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปฏิบัติตามและเข้าใจตรงกัน
2. แผนการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
3. มาตรฐานในการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ
4. แนวทางการส่งเสริมความเจริญงอกงามและการพัฒนาของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
5. เครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ได้รับประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคม
6. ตัวกำหนดลักษณะ รูปแบบของสังคมในอนาคตเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญก้าวหน้าของประเทศ
7. แผนดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานตามนโยบายการจัดการศึกษา

องค์ประกอบของหลักสูตร

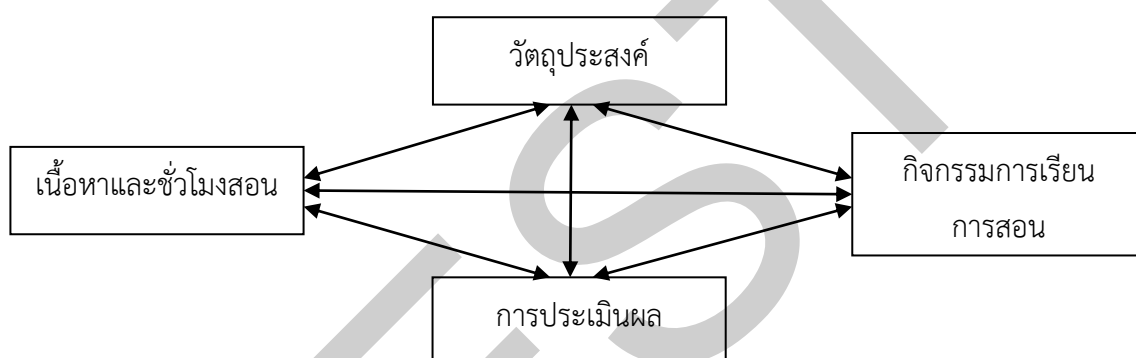
องค์ประกอบของหลักสูตร คือ ส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน นักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler: 1962) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ประการคือ

1. จุดมุ่งหมาย (education purpose) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ (education experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (organization of education experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผล (determination of what to evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

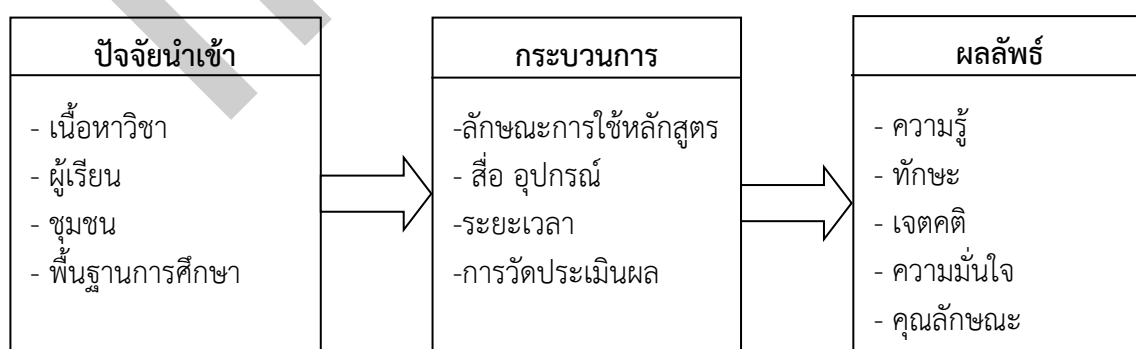
ทาบ (Taba: 1962) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่าประกอบด้วย (1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ (2) เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา (3) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน และ (4) วิธีการประเมินผล ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1 องค์ประกอบของหลักสูตร

ที่มา : Taba Hilda, Curriculum Development; Theory and Practice (New York : Harcourt, Brace & World, 1962), 422-423.

โบแชมพ์ (Beauchamp: 1975) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบคือ ส่วนปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (output) ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2.2 โครงสร้างของหลักสูตรเชิงระบบ

ที่มา : Adapted from George A. Beauchamp, Curriculum Theory (Wilmetts, Illinois : Kagg Press, 1975), 108.

วิชย ประสิทธิ์วิฑูฒิเวช (2542) เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. จุดหมายและจุดประสงค์ (aims and objectives)
 - 1.1 จุดหมาย เป็นสิ่งที่กำหนดไว้กว้างๆ เน้นคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียน
 - 1.2 จุดประสงค์เป็นสิ่งที่กำหนดเฉพาะเรื่องระดับกลุ่มวิชา กลุ่มประสบการณ์และรายวิชา
 2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (contents and experiences)
 - 2.1 เนื้อหาสาระ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์
 - 2.2 ประสบการณ์ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ เจตคติ ค่านิยมอันพึงปรารถนาให้ผู้สอนได้นำไปพิจารณาตัดสินใจสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและชั้นเรียน
 3. การนำหลักสูตรไปใช้ (curriculum implementation) กระบวนการต่อเนื่องมีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ และมีการติดตามผลเป็นระยะๆ
 4. การประเมินผล (evaluation) เป็นการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร หาสาเหตุของสิ่งที่ไม่สัมฤทธิ์ผล มีขอบเขตกว้างขวางจะต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นกระบวนการ
 - สุนีย์ ภูพันธ์ (2546) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ
 1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร กำหนดทิศทางและขอบเขตการให้การศึกษา เนื้อหาและกิจกรรม และการประเมินผล
 2. เนื้อหา เป็นสิ่งที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ลำดับเนื้อหาสาระ และการกำหนดเวลาเรียน
 3. การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัด ทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการสอน
 4. การประเมินผลหลักสูตร หลักสูตรเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด การประเมินผลหลักสูตรมีความสำคัญ มีขอบเขตกว้างขวางจำเป็นต้องวางแผนล่วงหน้า
- อึ้ง บั้วศรี (2542) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรควรมีดังต่อไปนี้
1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา สิ่งที่เราต้องการเกี่ยวกับการศึกษา
 2. จุดหมายของหลักสูตร ผลรวมที่ต้องการให้เกิดหลังเรียนจบหลักสูตร
 3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตรลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์
 4. จุดประสงค์ของวิชา ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังการเรียน
 5. เนื้อหาสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะความสามารถที่ต้องการให้มีรวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
 6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้
 7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
 8. การประเมินผล ผลการเรียนรู้ใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

วณิช นิรันตรานนท์ (2535) ได้ให้แนวในการพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นเครื่องชี้ถึงเป้าหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป กล่าวไว้กว้างๆ เป็นลักษณะของปรัชญาและเน้นที่ค่านิยมมากกว่าด้านจิตวิทยาหรือการเรียนการสอน พบได้ในส่วนแรกของหลักสูตร ซึ่งจะแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์โดยทั่วไปว่าหลักสูตรนั้นๆ มีความประสงค์ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด

1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะ เน้นการประยุกต์มากกว่าที่จะกล่าวอย่างกว้างๆ ในเชิงปรัชญาเป็นจุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา หรือรายวิชาต่างๆ ที่อยู่ในหลักสูตรนั่นเอง

2. เนื้อหาวิชาจะเป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. กระบวนการเรียนการสอน เป็นสื่อกลางที่จะนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลักสูตรจึงควรเสนอแนะการจัดกิจกรรมหรือวิธีการสอนให้สัมพันธ์กับเนื้อหาเพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมาย

4. การประเมินผลจะเป็นการเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตรนั้นๆ

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบหลายส่วน สามารถสร้างหลักสูตรขึ้นได้หลายลักษณะภายใต้กรอบของหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหาหรือการจัดทำสื่อการเรียนการสอน ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรด้วยกันทั้งนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรจากการศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรของนักการศึกษาที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรควรประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน
2. เนื้อหาที่จัดให้แก่ผู้เรียนตามวุฒิภาวะของผู้เรียน
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

หลักสูตรที่ดีจะทำให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหลักสูตรเป็นกรอบกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ ถ้าหลักสูตรดีการจัดการเรียนรู้ก็จะประสบความสำเร็จเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของการพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์ของชาติ
4. เนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์พอที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็นมีพัฒนาการทุกด้าน

5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะและวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันในส่วนที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
6. เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ
7. มีความยืดหยุ่นตามสภาวการณ์ต่างๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงทางปรัชญา การศึกษา ความเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางจิตวิทยา ความเปลี่ยนแปลงในจุดประสงค์ของการศึกษาซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสัจจะแห่งตน หลักมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี วิชาการทางอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง และความเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ เป็นต้น
8. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องและเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน
9. สร้างประสบการณ์ชีวิตประจำวันของผู้เรียน ในการแก้ปัญหาต่างๆในชีวิต เพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขรู้จักแก้ปัญหา เกิดความรู้ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต
10. ต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นแก่ผู้เรียน
11. ส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
12. เสนอแนวทางวิธีสอนและอุปกรณ์สื่อการสอนไว้อย่างเหมาะสม
13. มีการประเมินผลตลอดเวลา เพื่อหาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น
14. จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆโดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ
15. จัดประสบการณ์และกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคลและจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตผู้เรียน
16. วางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล
17. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างชัดเจน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง
18. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์ เรื่องราว ความต้องการและผลกระทบจากสภาวะแวดล้อมต่างๆ ตามความเหมาะสมและความจำเป็น และกำหนดทิศทางหรือแนวโน้มให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ ความสนใจและความจำเป็นของชุมชนด้วย
19. ต้องสอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญด้านพื้นฐานทางปรัชญา พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์การศึกษา
20. ควรใช้ได้ดีในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นและควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขขึ้นมาใหม่ทุกระยะของการใช้งาน และเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันได้เป็นอย่างดี นั่นคือ การนำผลของการใช้หลักสูตรนั้นมาวิเคราะห์และวิจัยเพื่อหาจุดดี จุดบกพร่องของหลักสูตรนั้นๆ แล้วปรับปรุงแก้ไขใหม่และก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพและคุณภาพของหลักสูตรนั้นๆ ต่อไป

สรุป

หลักสูตรมีความสำคัญในการจัดการศึกษาทุกระดับ เป็นตัวกำหนดกรอบแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เปรียบได้กับแผนที่หรือเข็มทิศที่นำทางในการจัดการศึกษาให้บรรลุผล หลักสูตรที่ดีมีความเหมาะสมจะช่วยให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นในการจัดทำหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรต้องมีความรู้ มี

ข้อมูลหรือพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีถูกต้องเหมาะสม นำไปสู่จุดหมายปลายทางในการจัดการศึกษาที่สนองตอบความต้องการ การของสังคมอย่างแท้จริง

การประเมินหลักสูตร

การประเมินผลการทำกิจกรรม จะทำให้ทราบข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้สามารถหาทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นได้ทัน ในการพัฒนาหลักสูตรก็เช่นกัน หากมีการประเมินเป็นระยะๆ จะช่วยลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น ร่างหลักสูตรเสร็จแล้วต้องมีการประเมินเอกสารหลักสูตร คือ ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ข้อดีและข้อเสียที่ควรแก้ไขอย่างไรบ้างจะได้ปรับปรุงก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อได้หลักสูตรแล้วต้องนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งทุกขั้นตอน นักพัฒนาหลักสูตรต้องตรวจสอบหรือประเมินผลการใช้หลักสูตรหลายครั้งว่า สามารถใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอะไร เพื่อปรับปรุงแก้ไข แม้จะนำหลักสูตรไปใช้แล้ว นักพัฒนาหลักสูตรต้องตรวจสอบและประเมินตลอดเวลาว่า การปฏิบัติจริงนั้นได้ผลใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินหลักสูตรเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรว่า สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายหรือประสบความสำเร็จล้มเหลว มีปัญหา อุปสรรคอะไรเพื่อแก้ไขปรับปรุง

ความหมายการประเมินผล

การประเมินหรือการประเมินผล (evaluation) หมายถึงกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจดำเนินการเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และยังมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับคำอื่นๆ อีก เช่น การวิจัย (research) การวัดผล (measurement) การประเมินตรวจสอบ (appraisal) การควบคุมดูแล (monitoring) การประมาณการ (assessment) การพิจารณาตัดสิน (judgement) เป็นต้น

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการประเมินหรือการประเมินผล (evaluation) ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ คือ โรบินสัน (Robbins:1995) กล่าวว่า “การประเมินผล” เป็นกระบวนการดูแลติดตามเพื่อที่ดูว่าองค์กรหรือหน่วยงานใช้ทรัพยากรเพื่อการดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่เพียงใดเพื่อดูแลป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam: 1971) ให้นิยามว่า “การประเมินผล” เป็นกระบวนการจำแนกแยกแยะหรือวิเคราะห์การได้มาซึ่งข้อมูลและการเสนอข้อมูล เพื่อเสนอคำวินิจฉัยสำหรับทางเลือกหรือการตัดสินใจว่า มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด

ซัสแมน (Suchman: 1967) กล่าวว่า “การประเมินผลโครงการ” เป็นกระบวนการศึกษาพิจารณาผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนาในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อกำหนดคุณค่าหรือปริมาณของความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมิน
- 2) การกำหนดเกณฑ์เพื่อตรวจสอบความสำเร็จ
- 3) การอธิบายระดับความสำเร็จ
- 4) การรายงานและการเสนอแนะในการดำเนินงานต่อไป

อัลคิน (Alkin: 1990) กล่าวว่า “การประเมินผล” หมายถึง กระบวนการกำหนดขอบเขตการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการเขียนรายงานสรุป เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ประชุม รอดประเสริฐ (2539) ให้ความหมายของ “การประเมินผลโครงการ” ว่าเป็น กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานโครงการ และพิจารณาข้อชี้ให้ทราบ ถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้น

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2544) กล่าวว่า “การประเมินผลโครงการ” หมายถึง กระบวนการที่มุ่ง แสดงคำตอบว่าโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ระดับใด เป็นการประเมินผลลัพธ์ และผลกระทบ ส่วนการมุ่งตอบคำถามที่ว่ากำหนดงานในโครงการเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ และมีอุปสรรคประการใด และยังกล่าวถึงการนำเอาระเบียบวิธีวิจัยประยุกต์ นำวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างสิ่งที่ป้อนเข้า เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์ที่พึงปรารถนากับวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ เพื่อศึกษาสังเกต รวบรวมผลลัพธ์ข้างเคียงที่ไม่ได้คาดคิดไว้ล่วงหน้า รวมถึงเมื่อการติดตามควบคุมการปฏิบัติงานในชั้น การดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางหรือแบบแผนที่วางไว้

สรุป

การประเมินผลเป็นการให้คำตัดสินอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดจากโครงการทั้ง ทางตรง (Direct Effect) ทางอ้อม (Indirect Effect) ทั้งที่ตั้งใจ (Intended Effect) และโดยไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Effect) โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการว่าเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ดังนั้นการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและวัดสิ่งที่แผนได้กำหนดไว้ในขั้นของการ วางวางแผน และเมื่อนำแผนไปดำเนินการแล้วสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามที่กำหนดและ คาดหมายไว้เพียงใด โดยนำเอาผลที่วัดได้มาพิจารณาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดไว้ จึงทำให้ รู้ได้ว่าสิ่งที่แผนต้องการกับผลที่เกิดขึ้นจริงตรงกันหรือแตกต่างกันเพียงใด ด้วยเหตุผลอะไรบ้างเป็น เหตุผลจากปัจจัยภายนอกหรือภายในของแผนอย่างไร เพื่อจะได้นำโครงการไปพิจารณาและใช้ ประกอบการตัดสินใจต่อไป

ความหมายการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ต่างๆ กันดังนี้ คือ กู๊ด (Good: 1973) กล่าวว่า “การประเมินหลักสูตร” หมายถึง การประเมินผลของกิจกรรมการ เรียนภายในขอบข่ายของการสอนที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของ จุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของเนื้อหา และผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่ง นำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผน การจัดโครงการ การต่อเนื่องและการหมุนเวียนของกิจกรรม โครงการต่างๆ ที่จะจัดให้มีขึ้นและครอนบาช (Cronbach:1980) กล่าวว่า “การประเมินหลักสูตร” คือ การรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจในเรื่องโปรแกรมหรือหลักสูตร สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam:1971) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า “การประเมินหลักสูตร” คือ กระบวนการหาข้อมูลและเก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกที่ดีกว่าเดิม

สุมิตร คุณานุกร (2518) กล่าวว่า “การประเมินหลักสูตร” หมายถึง การหาคำตอบว่าหลักสูตร บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่เพียงใด อะไรเป็นสาเหตุ เพื่อตัดสินสัมฤทธิ์ผล ของหลักสูตรนั้น โดยมีขอบเขต (1) การวิเคราะห์ตัวหลักสูตร (2) การวิเคราะห์กระบวนการของการนำ หลักสูตรไปใช้ (3) การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน (4) การวิเคราะห์โครงการประเมิน หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540) กล่าวถึง “การประเมินหลักสูตร” ว่าเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่ เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

สุจิต เพียรชอบ (2539) กล่าวถึง “การประเมินหลักสูตร” ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญเพราะเป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด อะไรเป็นสาเหตุ ผู้ประเมินหลักสูตรจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางด้านหลักสูตรและด้านการประเมินผล ซึ่งจะต้องเน้นการประเมินทั้งโปรแกรมการศึกษา มิใช่เพียงแต่ผลการเรียนปีสุดท้ายเท่านั้น แต่ควรประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

บุญชม ศรีสะอาด (2546) กล่าวว่า “การประเมินหลักสูตร” หมายถึง การพิจารณาเปรียบเทียบและตัดสินเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆในระบบหลักสูตรว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องระหว่างมาตรฐาน ความมุ่งหวังและการปฏิบัติจริงเพียงใด มีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร เพื่อจะนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงหลักสูตรนั้นให้ดีขึ้น การพัฒนาหลักสูตรจะขาดการประเมินหลักสูตรไม่ได้

การประเมินหลักสูตรเป็นกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่มีความสำคัญ ช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการประเมินหลักสูตรรวมถึงการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องหรือปัญหา เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือตัดสินหาคุณค่าของหลักสูตรนั้นๆ

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

โดยทั่วไป การประเมินหลักสูตรจะมีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกันดังนี้คือ

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่างๆของหลักสูตร การประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ เพื่อพิจารณาว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การวัดผล เป็นต้น มีความสอดคล้องเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือในขณะที่ใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใด ได้ผลเพียงใด มีอุปสรรคอะไร เพื่อเป็นประโยชน์แก่อนักพัฒนานำหลักสูตรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่างๆของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันทั่วถึง

2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร เป็นการนิเทศกำกับดูแลและการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้จะได้ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือ ยกเลิกการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วนหรือทั้งหมด การประเมินลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งแล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ดี บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใดและควรนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษาแล้วหรือไม่ อย่างไร

การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

International Bureau of Education & UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education⁴⁰ กล่าวว่าจุดมุ่งหมายหลักของการประเมินหลักสูตรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาโปรแกรม โดยการตัดสินใจจากสิ่งที่สังเกตเห็นในวารสารการศึกษากรุงเทพฯ ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้นว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นสามารถสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่ สนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างไร
2. เพื่ออธิบายและพิจารณาว่าลักษณะของส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตรในแง่ต่างๆ เช่น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ หรือสนองความต้องการหรือไม่
3. เพื่อตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มีข้อบกพร่องที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง การประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินไปในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรดำเนินการอยู่เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย โครงสร้างเนื้อหา การวัดผล เป็นต้น มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือในขณะที่การใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใด ได้ผลเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไรจะได้เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นทันทั่วทั้งที่
4. เพื่อตัดสินว่า การบริหารงานด้านวิชาการและบริหารงานด้านหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่เพื่อหาทางแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ
5. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการผ่านกระบวนการทางการศึกษาตามหลักสูตรมาแล้วว่าเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่
6. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร
7. เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรต่อไปหรือควรปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเพื่อยกเลิกการใช้หลักสูตรนั้นทั้งหมด การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง แล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลการตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใด และเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

สรุปว่าจุดมุ่งหมายหลักของการประเมินหลักสูตร เพื่อการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นและการนำหลักสูตรไปใช้นั้นเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ มีข้อบกพร่องหรือปัญหาตรงจุดใด

ลักษณะการประเมินหลักสูตร

สิ่งที่ต้องประเมินในเรื่องหลักสูตร ในการประเมินหลักสูตรนั้นไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ซึ่งจะประเมินผลในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในระยะเวลาต่างๆ กันเป็นสำคัญหรือจะเป็นการประเมินผลสรุป (summative evaluation) ซึ่งจะประเมินผลเมื่อการพัฒนาหลักสูตรครบวงจรหรือใช้หลักสูตรมาเป็นเวลาพอสมควร เพื่อตัดสินว่าหลักสูตรนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก ควรมีการประเมินให้ต่อเนื่องกัน และสิ่งที่ต้องประเมินสามารถแบ่งได้ดังนี้

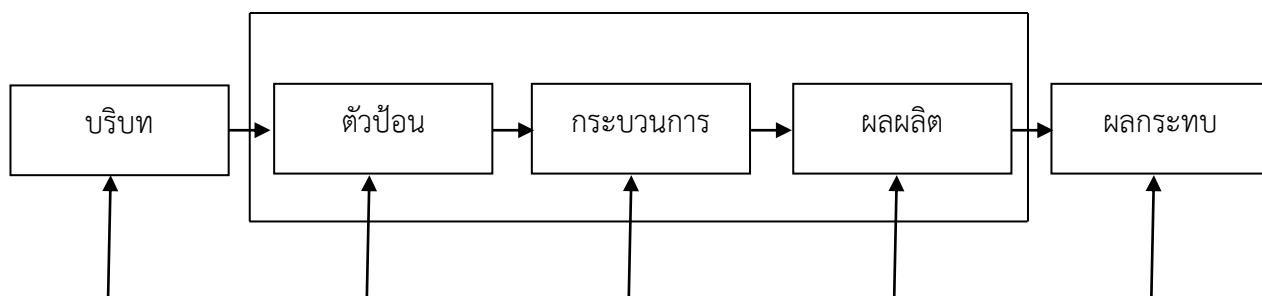
1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรว่าจุดหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาสาระและวิธีการวัดและประเมินผลมีความสอดคล้องเหมาะสมครอบคลุมและถูกต้องตามหลักการพัฒนาหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ภาษาที่ใช้สามารถสื่อให้เข้าใจและมีความหมายชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติหรือไม่ หลักสูตรที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับผู้เรียนเป็นกลุ่มเป้าหมายหรือไม่และสามารถสนองความต้องการของสังคมและผู้เรียนมากน้อยเพียงใด การประเมินเอกสารหลักสูตรมักใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และใช้วิธีให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการประเมิน นอกจากนี้ยังสามารถใช้วิธีอื่นๆ เช่น การใช้การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดรายการและระดับที่ต้องการประเมิน เป็นต้น

2. การประเมินการใช้หลักสูตร ตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้กับสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล วิธีการประเมินอาจจะใช้การสังเกต สัมภาษณ์และส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช้คือครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น การประเมินการใช้หลักสูตรอาจประเมินการใช้หลักสูตรทั้งหมดได้ เช่น การประเมินการใช้หลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตรหรืออาจจะประเมินเพียงบางส่วนของการใช้หลักสูตรก็ได้ เช่น ประเมินเฉพาะประเมินสภาพการสอนของอาจารย์หรือบรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียน เป็นต้น

3. การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เช่น สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ (academic achievement) คือ ความรู้ความสามารถในวิชาการต่างๆ ที่เรียน และสัมฤทธิ์ผลนอกเหนือวิชาการ (non-academic achievement) เช่น บุคลิกภาพ และคุณลักษณะอื่นๆ เป็นต้น การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรนั้น นอกจากจะประเมินผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่แล้วยังควรติดตามผลความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษาว่าสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนไปใช้ในการปฏิบัติงานและประสบความสำเร็จในการทำงานหรือศึกษาต่อหรือไม่เพียงใด มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะแก้ปัญหาและปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ดีหรือไม่ โดยติดตามสอบถามจากผู้เรียน ผู้สำเร็จการศึกษา นายจ้างของสถานประกอบการ ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การส่งแบบสอบถาม เป็นต้น

4. การประเมินระบบหลักสูตร ในการประเมินหลักสูตร หากประเมินในแต่ละส่วนอาจทำให้มองเป็นภาพรวมไม่ชัดเจน ไม่ถูกต้อง จึงควรมีการประเมินหลักสูตรทั้งระบบพร้อมกันไป เพราะการประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตรและการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรเป็นสิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน รูปแบบของการประเมินระบบหลักสูตรมีหลายรูปแบบ

องค์ประกอบในระบบหลักสูตรที่ต้องประเมิน ได้แก่ ตัวป้อน (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) ส่วนที่เกี่ยวข้องที่จะต้องประเมิน ได้แก่ บริบท (context) และผลกระทบ (impact) จะต้องประเมินองค์ประกอบในระบบหลักสูตร และส่วนที่เกี่ยวข้องดังภาพ

แผนภูมิที่ 2.3 การประเมินองค์ประกอบในระบบหลักสูตร

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อทราบความต้องการของสังคม ความต้องการส่วนบุคคล ปรัชญาและนโยบายการศึกษา ลักษณะวัฒนธรรมและสภาพท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาในการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา
2. การประเมินตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับคุณลักษณะและสภาพของครู นักเรียน อุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอน สิ่งอำนวยความสะดวกการวางแผน โดยพิจารณาความสัมพันธ์กับกระบวนการและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างตัวป้อนที่คาดหวังหรือที่ได้วางแผนไว้กับที่เกิดขึ้นจริง และกับเกณฑ์มาตรฐาน
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร โดยพิจารณาความสัมพันธ์กับตัวป้อนและผลผลิตและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างกระบวนการที่คาดหวังหรือที่ได้วางแผนไว้กับกระบวนการที่ใช้จริงและกับเกณฑ์มาตรฐาน
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ควรประเมินให้ครบทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย ทั้งในขณะใช้หลักสูตร (ประเมินตามจุดประสงค์ย่อย) และประเมินเมื่อจบการเรียนรู้ (ประเมินตามจุดประสงค์ปลายทาง) โดยพิจารณาความสัมพันธ์กับตัวป้อนกับกระบวนการและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างผลผลิตที่คาดหวังหรือที่ได้วางแผนไว้กับผลผลิตที่เกิดขึ้นจริงและกับเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้แล้วควรประเมินติดตามผล (Follow Up Study) หลังจากที่ได้จบออกไปทำงานอีกด้วย
5. การประเมินผลกระทบ (Impact evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของหลักสูตรต่อสังคม ว่าหลักสูตรนั้นช่วยแก้ปัญหาของชาติหรือของสังคมหรือไม่ ช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับสถาบันที่รับผิดชอบหรือไม่ ช่วยให้เกิดการพัฒนาความรู้วิชาการต่างๆหรือไม่ เป็นต้น

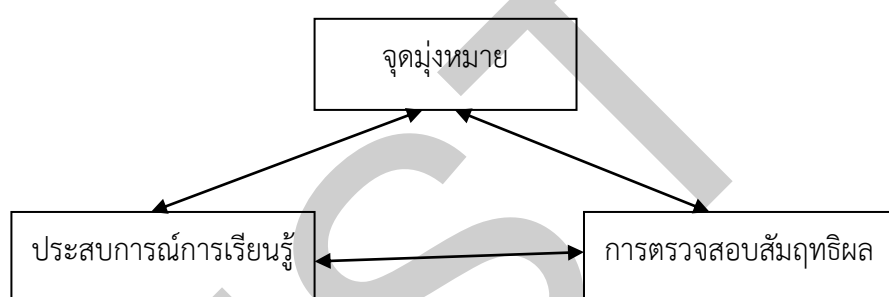
รูปแบบการประเมินหลักสูตร

รูปแบบการประเมินหลักสูตรเป็นกรอบความคิดที่เป็นระบบ มีขั้นตอนของการประเมินชัดเจน แต่ละรูปแบบการประเมินหลักสูตรแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model)
ในกลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจุดมุ่งหมายเป็นหลักว่าได้ผลลัพธ์

ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น รูปแบบของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) และรูปแบบของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond)

1.1 รูปแบบของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ได้เสนอแนวคิดการประเมินหลักสูตร (goal – based description model) ไทเลอร์ เป็นผู้ที่ย่างรากฐานการประเมินหลักสูตรตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 โดยให้คานิยามการศึกษาว่า “การศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน ดังแผนภูมิที่ 2.4

แผนภูมิที่ 2.4 วงจรการประเมินของไทเลอร์

ที่มา : วณิช นิรันตรานนท์, การประเมินหลักสูตรปริญญาตรีในวิทยาลัยพลศึกษา , มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535.

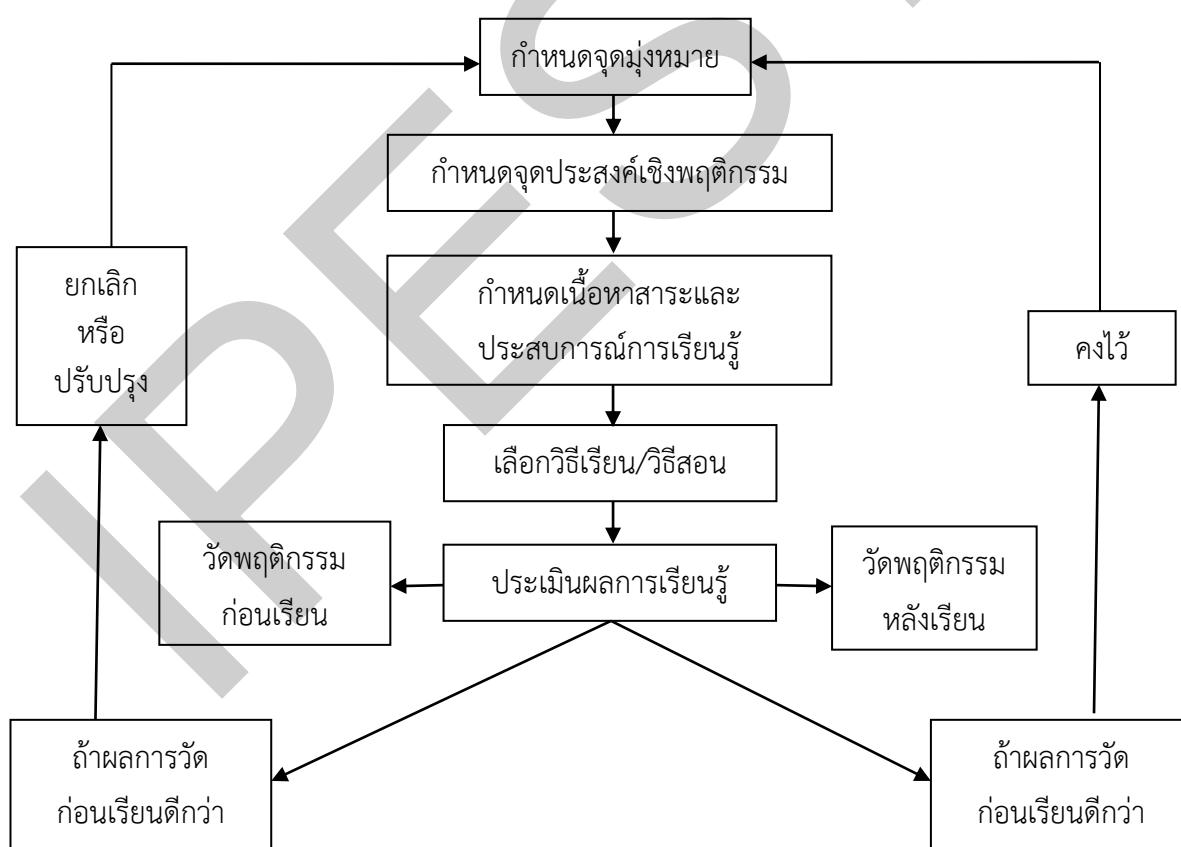
ไทเลอร์ เชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้อย่างชัดเจนรัดกุมและเจาะจง จะเป็นแนวทางในการประเมินผลในภายหลัง ตามแนวคิดของไทเลอร์นั้น พื้นฐานของการจัดหลักสูตร คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วอย่างไร และพยายามจัดประสบการณ์การสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินหลักสูตรอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ แนวคิดนี้จึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) ไทเลอร์ มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร คือ

1. เพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปแบบของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้น ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ได้ต่อ ส่วนใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็จะปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. เพื่อประเมินความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย

ด้วยเหตุนี้การประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและการประเมินคุณค่าของหลักสูตรด้วย ไทเลอร์ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

- 1) กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย (goal source) คือ นักเรียน สังคมและเนื้อหาสาระ ส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (goal screens) คือจิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา
- 2) กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดภายหลังจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 3) กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งเอาไว้
- 4) เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
- 5) ประเมินผลด้วยการวัดผลทางการศึกษาหรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ถ้าไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร ดังแผนภูมิที่ 2.5

แผนภูมิที่ 2.5 กระบวนการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

ที่มา : วณิช นิรันตรานนท์, การประเมินหลักสูตรปริญญาตรีในวิทยาลัยพลศึกษา , มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535.

ในการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ จะเห็นว่าเป็นการยึดความสำเร็จของผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน โดยการวัดพฤติกรรมก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นหลัก (Pre - Post Measurement) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใดจึงจะถือว่าประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การประเมินผลแบบนี้จึงเป็นแบบการประเมินผลสรุป (summative evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า

1.2. รูปแบบของแฮมมอนด์ (Hammond Model) โดยโรเบิร์ต แฮมมอนด์ (Robert L. Hammond) ยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้ายกับของไทเลอร์ แต่แฮมมอนด์ได้เสนอแนวคิดที่ต่างจากของไทเลอร์ โดยไทเลอร์เสนอว่าการประเมินผลควรประเมินองค์ประกอบต่างๆ ในรูปของปฏิสัมพันธ์ (interaction) ของสภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่ในภาวะทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ (dimension) ใหญ่ๆ แต่ละมิติจะประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญๆ อีกหลายตัวแปร ความสำเร็จของหลักสูตรขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในมิติต่างๆ เหล่านั้นได้แก่ (1) มิติด้านการเรียนการสอน (2) มิติด้านสถาบัน และ (3) มิติด้านพฤติกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

มิติด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 5 ตัวแปร ดังนี้

- 1) การจัดชั้นเรียนและตารางสอน เรื่องการจัดครูและนักเรียนให้พบกัน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งคำนึงถึงเวลาและสถานที่ (time and space) ในเรื่องเวลา หมายถึง การกำหนดช่วงเวลาการสอนซึ่งต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียน ลักษณะวิชาว่าควรจัดวิชาใดก่อนหลัง ในตารางสอน ส่วนสถานที่ หมายถึง ลักษณะการแบ่งกลุ่มนักเรียนและลักษณะการเลื่อนชั้นสูงขึ้น ซึ่งอาจจะจัดเป็นระดับชั้นเรียงลำดับตามความยากง่าย หรือการไม่แบ่งชั้น หรือแบบผสมผสานทั้งสองแบบ
- 2) เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จะนำมาจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย โครงสร้างของความรู้ ความคิดรวบยอดและวิธีการแสวงหาความรู้ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละวิชา การจัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียนและชั้นเรียนแต่ละระดับ
- 3) วิธีการ หมายถึง หลักการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้ง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หลักการเรียนรู้ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ประการ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีกับผู้เรียน การให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ และ การแบ่งการจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ที่ละน้อย
- 4) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ หมายถึง สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือและอุปกรณ์พิเศษ ห้องปฏิบัติการ วัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ รวมถึงสิ่งที่มีผลต่อการใช้หลักสูตรและการสอนด้านอื่น ๆ
- 5) งบประมาณ หมายถึง เงินที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวก การจัดการเรียนการสอน การซ่อมแซม เงินเดือนครู ค่าจ้างบุคลากรที่จะทำให้งานการใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จ

มิติด้านสถาบัน ประกอบด้วยตัวแปรที่ควรคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร 5 ตัวแปร คือ

- 1) นักเรียน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา ความสนใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สุขภาพกายและสุขภาพจิต ภูมิหลังทางครอบครัว
- 2) ครู มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสูงสุดทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการสอน เงินเดือน กิจกรรมที่ทำเวลาว่าง การฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

3) ผู้บริหาร มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิ สังกัดทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการบริหาร เงินเดือน ลักษณะทางบุคลิกภาพ การฝึกอบรม เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ

4) ผู้เชี่ยวชาญ องค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือ ลักษณะทางบุคลิกภาพ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

5) ครอบครัวยุ มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ สถานภาพ การสมรส ขนาดของครอบครัว รายได้ สถานที่อยู่ การศึกษา การเป็นสมาชิกของสมาคม การโยกย้าย จำนวนลูกอยู่ที่โรงเรียนนี้ จำนวนญาติที่อยู่ร่วมโรงเรียน

6) ชุมชน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ สภาพชุมชน จำนวนประชากร การกระจายอายุของประชากร ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศาสนา ลักษณะทางเศรษฐกิจ สภาพการให้บริการทางสุขภาพอนามัย การรับนวัตกรรมเทคโนโลยี

มิติด้านพฤติกรรม มีองค์ประกอบของพฤติกรรม 3 ด้านคือ ด้านความรู้ พฤติกรรมด้านทักษะ และพฤติกรรมด้านเจตคติ แนวคิดการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ เริ่มด้วยการประเมินหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อได้ข้อมูลพื้นฐานในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ แล้วจึงเริ่มกำหนดทิศทางและกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรมีดังนี้

1) กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน ควรจะเริ่มต้นด้วยวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตร เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และจำกัดระดับของชั้นเรียน

2) กำหนดตัวแปรในมิติการสอนและมิติสถาบันให้ชัดเจน

3) กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยจะต้องระบุถึงพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงว่าประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เงื่อนไขของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และเกณฑ์ของพฤติกรรมที่บอกให้รู้ว่าคุณครูประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์มากน้อยเพียงใด

4) ประเมินพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดประสงค์ ผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นตัวกำหนดพิจารณาหลักสูตรที่ดำเนินการใช้อยู่เพื่อตัดสินใจรวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

5) วิเคราะห์ผลภายในองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมแท้จริงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นผลสะท้อนกลับไปสู่พฤติกรรมที่ตั้งจุดประสงค์ไว้และเป็นการตัดสินใจว่าหลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด

6) พิจารณาส่งที่เปลี่ยนแปลงปรับปรุง แนวคิดในการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ ใช้แนวคิดของไทเลอร์เป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและการใช้ข้อมูลจากการประเมินผลในการปรับปรุงจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้น แต่แฮมมอนด์ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ตัวแปรของมิติการสอนและมิติด้านสถาบันซึ่งอาจจะมีผลต่อความสำเร็จของหลักสูตรนั้น

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model)

โรเบิร์ต สเตค (Robert E. Stake: 1975) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่าเป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งรูปแบบของสเตค (The Stake Congruence - Contingency Model) เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรอย่างมีระบบ นอกจากจะประเมินปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตที่คาดหวังและผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้การตัดสินใจเกี่ยวกับ

หลักสูตรเป็นไปอย่างถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีเกณฑ์มาตรฐานเป็นหลัก ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินการประเมินหลักสูตรได้แก่ เกณฑ์ภายในและเกณฑ์ภายนอก เน้นบรรยายสิ่งที่จะถูกประเมินโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตัดสินคุณค่า สหคมีจุดมุ่งหมายที่จะประเมินผลหลักสูตร โดยการประเมินส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลายส่วน เพราะสศคเชื่อว่าผลสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่าง เช่น ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ อาจจะมาจากองค์ประกอบด้านเวลา กล่าวคือให้เวลากับผู้เรียนไม่เพียงพอหรือเวลาที่จัดไม่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งๆ ที่หลักสูตรนั้นอาจจะดีอยู่แล้วก็ได้ ดังนั้นถ้าจะพิจารณาเฉพาะด้านของผลลัพธ์ของการใช้หลักสูตรอย่างเดียวจะไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอ ในการที่จะตัดสินว่าหลักสูตรนั้นดีหรือไม่ดี และจะมองไม่เห็นช่องทางที่ชัดเจนและครอบคลุมในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป สศคจึงเห็นว่าข้อมูลที่ควรพิจารณาในการประเมินหลักสูตรมี 3 ด้าน คือ

2.1 ด้านสิ่งที่มาก่อน (actual or observed antecedents) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อคือ บุคลิกและนิสัยของนักเรียน บุคลิกและนิสัยของครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียนและลักษณะของชุมชน

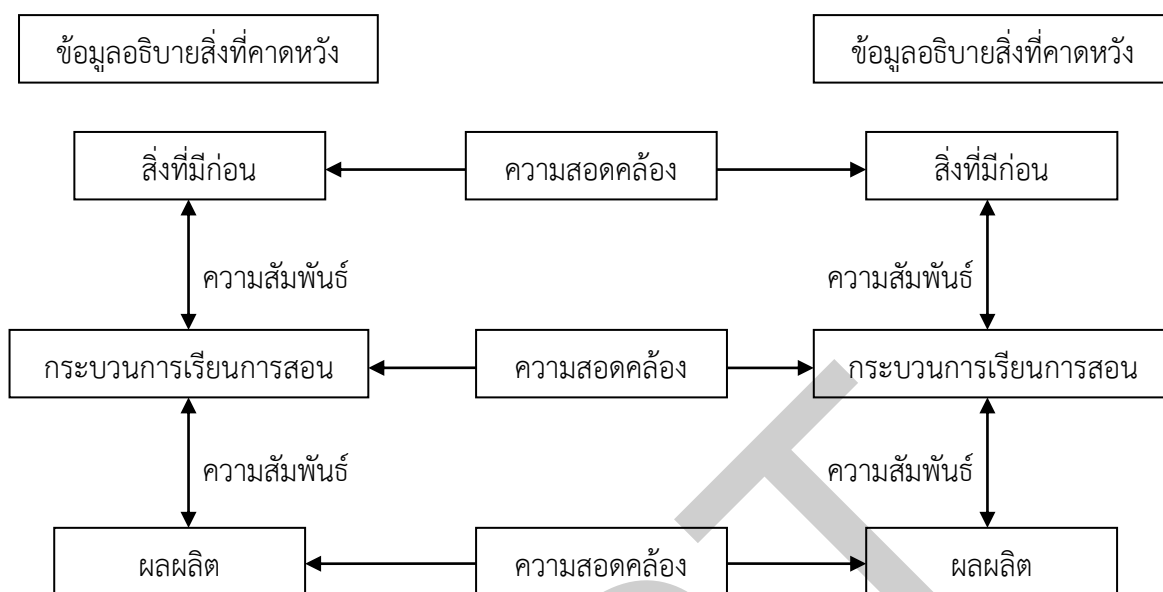
2.2 ด้านกระบวนการเรียนการสอน (actual or observed transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง เป็นขั้นของการใช้หลักสูตรประกอบด้วย การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม

2.3 ด้านผลผลิต (actual or observed outcomes) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ ทักษะ ทักษะ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้สอน ผลที่เกิดขึ้นกับสถาบันก่อนที่ผู้ประเมินจะประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของทั้ง 3 ด้าน ผู้ประเมินจะต้องตั้งผลที่คาดหวังเอาไว้ก่อนแล้วสังเกตหรือทดสอบผลที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นจึงใช้มาตรฐานซึ่งได้แก่เกณฑ์ต่างๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าควรใช้เป็นทางนำไปสู่การตัดสิน จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศคนี้ จะเห็นว่านอกจากจะพิจารณาข้อมูลทั้งสามด้านแล้ว ผู้ประเมินยังต้องเก็บข้อมูลดังกล่าวเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นการบรรยายและ ส่วนที่เป็นการตัดสินคุณค่า

2.3.1 การบรรยายหรือที่เรียกว่าข้อมูลเชิงบรรยาย ประกอบด้วยข้อมูล

2 ชนิด คือ

- ข้อมูลที่อธิบายในสิ่งที่คาดหวังของหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งที่มีก่อนกระบวนการเรียนการสอนและผลผลิตของหลักสูตร
- ข้อมูลที่อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงซึ่งสังเกตได้หรือทดสอบได้เกี่ยวกับสิ่งที่มีมาก่อน กระบวนการเรียนการสอนและผลผลิตของหลักสูตร ผู้ประเมินจะต้องอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่มีมาก่อนกระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร และศึกษาความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงของสิ่งที่มีก่อน กระบวนการเรียนการสอนและผลผลิตเพื่อที่จะได้ทราบว่าสิ่งที่คาดหวังไว้จะเกิดขึ้นจริงหรือไม่อย่างไร จากการพิจารณาข้อมูลในลักษณะแนวตั้งและแนวนอนนี้ พอสรุปเป็นแผนภูมิเกี่ยวกับการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร ดังแผนภูมิที่ 2.6

แผนภูมิที่ 2.6 รูปแบบการประเมินของสแตค

ที่มา : Robert E. Stake, "Program Evaluation : Responsive Evaluation", Paper 5, Occasional Paper Series (Illinois : Urbana, Center for Instructional Research and Curriculum Evaluation, University of Illinois at Urbana-Champaign, November 1975), 18.

2.3.2 การพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรหรือที่เรียกว่า "ข้อมูลเชิงตัดสิน" คือ

- ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งเป็นแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เช่น ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง เชื่อว่าควรจะใช้
- ข้อมูลที่เป็นการตัดสินของบุคคลต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้สึกคิดตัดสินคุณภาพและความเหมาะสมของบุคคลต่าง ๆ

ผู้ประเมินจะต้องตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานและข้อมูลที่เป็น การตัดสินของบุคคลต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณาตัดสินว่าหลักสูตรมีส่วนใดดีส่วนใดไม่ดี

3. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Making Model)

3.1 รูปแบบของโพรวิส (Provus discrepancy evaluation model) เป็นการ ประเมินผลโดยมีวัตถุประสงค์การประเมินเพื่อตัดสินว่า หลักสูตรที่ดำเนินการใช้อยู่ควรจะปรับปรุงหรือ ดำเนินการต่อหรือยกเลิก โพรวิสเรียกว่าเป้าหมายการประเมินความไม่สอดคล้อง และนิยามการประเมินว่า เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ

3.1.1 กำหนดมาตรฐานหลักสูตร ได้แก่ มาตรฐานด้านการพัฒนาและ มาตรฐานด้านเนื้อหา

3.1.2 พิจารณาความไม่สอดคล้องระหว่างส่วนต่างๆของหลักสูตรกับ มาตรฐานที่กำหนดขึ้น

3.1.3 ใช้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องสำหรับหาจุดอ่อนของหลักสูตร42 โพรวิสเสนอ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินหลักสูตรเรียกว่า "การประเมินผลความแตกต่างหรือการประเมินผล

ความไม่สอดคล้อง" ซึ่งจะประเมินหลักสูตรทั้งหมด 5 ส่วน คือ การออกแบบ ทรัพยากรหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มใช้หลักสูตร กระบวนการ ผลผลิตของหลักสูตร ค่าใช้จ่ายหรือผลตอบแทน ในแต่ละส่วน จะมีขั้นตอนการประเมินผลเหมือนกัน โดยจะดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้ประเมินต้องกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของสิ่งที่ต้องการวัดก่อน

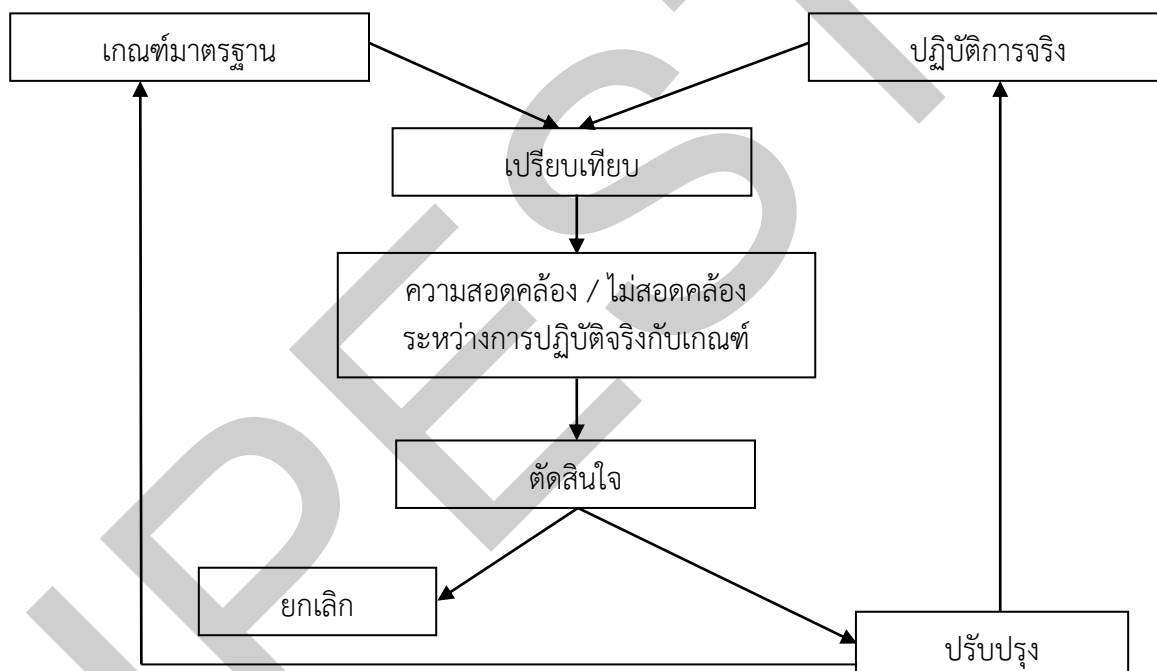
ขั้นที่ 2 ผู้ประเมินต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือการปฏิบัติจริงที่ต้องการวัด

ขั้นที่ 3 ผู้ประเมินนำข้อมูลที่รวบรวมได้ในขั้นที่ 2 มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 4 ผู้ประเมินศึกษาความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติจริงกับเกณฑ์มาตรฐาน

ขั้นที่ 5 ผู้ประเมินส่งผลการประเมินให้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจเกี่ยวกับ

หลักสูตรว่าจะยกเลิกการใช้หลักสูตรหรือปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติหรือเกณฑ์มาตรฐานให้มีคุณภาพดีขึ้น
 ดังแผนภูมิที่ 2.7

แผนภูมิที่ 2.7 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส

ที่มา : วณิช นิรันตรานนท์, การประเมินหลักสูตรปริญญาตรีในวิทยาลัยพลศึกษา ,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535.

โพรวัส เสนอว่ารูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้ สามารถประเมินโครงการหรือหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่และสามารถประเมินในขั้นตอนใดก็ได้ คือ ตั้งแต่การวางแผนจนถึงขั้นการนำไปใช้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ประเมินทั้งในระดับโรงเรียน ระดับอำเภอหรือระดับประเทศ

3.2. รูปแบบของสตฟเฟิลบีม (The Stufflebeam model) เป็นกระบวนการที่เกิดจากการประเมินหลักสูตรของคณะกรรมการสมาคมเกียรตินิยมการศึกษา (The Phi Delta Kappa Committee) โดยแดเนียล สตฟเฟิลบีม (Daniel Stufflebeam) ทำการประเมินโครงการจัดการศึกษา ประกอบด้วยการอธิบายและขยายรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจการ

ประเมินเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและการตัดสินใจเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของการใช้หลักสูตรเรียกว่าวิธีการประเมินนี้ว่าการตัดสินใจเกี่ยวกับความสำเร็จของการใช้หลักสูตร ซึ่งทำการประเมิน 4 ด้านคือ

3.2.1. การประเมินบริบท (context evaluation : C) คือสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับหลักสูตร รวมถึงการประเมินความต้องการ (need assessment) เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมาย หรือจุดประสงค์ต่างๆของหลักสูตร โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการต่างๆ เพื่อให้ทราบว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ในกรณีที่มีการใช้หลักสูตรมาระยะหนึ่งแล้ว จะเป็นการประเมินเรื่องเพื่อตรวจสอบดูความสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมหรือบริบท ปัญหาและความต้องการต่างๆ หรือไม่อย่างไร

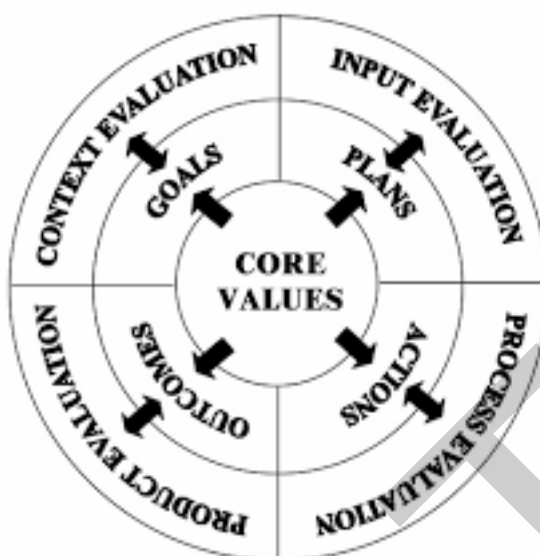
3.2.2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (input evaluation : I) คือ ความเพียงพอเหมาะสมของทรัพยากร เป็นการประเมินปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ บุคลากร นักเรียน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ เพื่อตรวจสอบดูว่าปัจจัยนำเข้าเหล่านั้นเป็นอย่างไร มีผลหรือมีส่วนช่วยให้การใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่อย่างไร

3.2.3. การประเมินกระบวนการ (process evaluation : P) คือ กระบวนการออกแบบ หรือนำหลักสูตรไปใช้ว่าจะอะไรเกิดขึ้นในระหว่างการสอน ให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการปรับปรุงการสอน เป็นการประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการหรือกระบวนการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบดูว่ากระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ ของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับการสอน การบริหาร

3.2.4. การประเมินผลผลิต (product evaluation : P) คือการเปรียบเทียบผลการประเมินกับมาตรฐานและตัดสินว่าจะดำเนินหลักสูตรต่อไป ยกเลิกหรือปรับปรุงรูปแบบของการประเมินหลักสูตรนั้นมีหลายแบบด้วยกัน ซึ่งแต่ละแบบมีจุดมุ่งหมายและเงื่อนไขต่างๆที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ประเมินต้องเลือกใช้รูปแบบต่างๆอย่างรอบคอบ

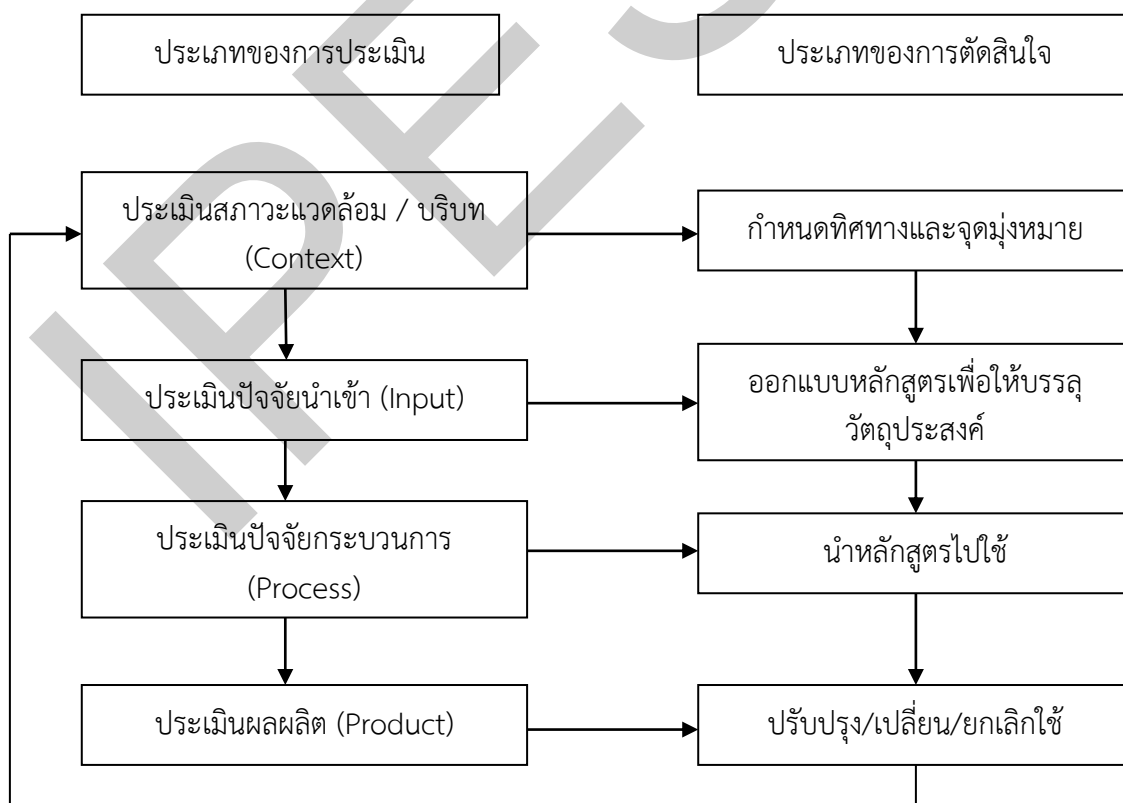
รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ CIPP นี่เป็นการประเมินทั้งระบบ ผู้ประเมินผลจะประเมินผลทั้ง 4 ด้าน แล้วนำมาพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องและความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างไร ปัจจัยอื่นๆและกระบวนการเรียนการสอนก็ต้องเอื้อให้ผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายนั้นๆ เป็นการประเมินดูผลรวมที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติหรือสภาพที่เป็นอยู่ว่าสอดคล้องกันหรือไม่ ทำให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรได้ รวมทั้งทราบว่าส่วนใดของหลักสูตรที่ใช้ได้และส่วนใดมีข้อบกพร่อง เพื่อที่จะปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ดังแผนภูมิที่ 2.8 และ 2.9

แผนภูมิที่ 2.8 กรอบการประเมินหลักสูตรแบบ CIPP

ที่มา : Adapted from D.L.Stufflebeam, (2003). “Professional Standards and Principles for Evaluations,” International Handbook of Educational Evaluation. Norwell, MA.: Kluwer.

แผนภูมิที่ 2.9 กรอบแนวคิดในการประเมินแบบซิฟฟ์และการตัดสินใจ

ที่มา : Worthen and Sander, อ้างถึงใน ทบวงมหาวิทยาลัย การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2543), 58.

แผนภูมิที่ 2.9 แสดงให้เห็นว่าการประเมินบริบทนำไปสู่การตัดสินใจเลือกจุดมุ่งหมาย การเลือกจุดมุ่งหมายเป็นแนวทางการออกแบบหลักสูตร ส่วนการประเมินปัจจัยเบื้องต้นนำไปสู่การตัดสินใจออกแบบหลักสูตร ซึ่งมีข้อมูลที่จะเสนอแนวทางการออกแบบหลักสูตรได้หลายแนวทางและหลายรูปแบบ ส่วนการประเมินผลผลิตจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะใช้หลักสูตรต่อไปหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกใช้และสามารถสรุปการประเมินได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีการและเทคนิคในการประเมินแบบชีพ

	บริบท	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
จุดประสงค์	กำหนดการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อกำหนดและประเมินความต้องการและโอกาสของสภาพแวดล้อม เพื่อหาสาเหตุความต้องการที่อยู่ภายใต้ปัญหา	เพื่อกำหนดและประเมินความสามารถของระบบรักษากลยุทธ์ของปัจจัยนำเข้าและตัดสินใจที่จะดำเนินการตามกลยุทธ์	เพื่อกำหนด / คาดการณ์กระบวนการ ข้อบกพร่องของขั้นตอนตัดสินใจ / การดำเนินการเพื่อจัดเตรียมข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และ เพื่อคงขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆ ไว้	เพื่อบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลของผลลัพธ์กับวัตถุประสงค์และข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต
วิธีการ	โดยการบรรยายสภาพแวดล้อมด้วยการเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่เป็นจริงกับที่คาดหวัง เปรียบเทียบระบบปฏิบัติที่น่าจะเป็นไปได้ วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่จริง	โดยการบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์และวัสดุที่เหมาะสม ยุทธวิธีแก้ปัญหาและการออกแบบกระบวนการที่เกี่ยวข้องที่เป็นไปได้ และประหยัด	โดยการควบคุมดูแลกิจกรรมของอุปสรรคที่สามารถพัฒนาได้ และยังคงไว้ซึ่งความระมัดระวังสิ่งที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ รวบรวมข้อมูลโดยเฉพาะสำหรับการตัดสินใจในโครงการและบรรยายกระบวนการที่เป็นจริง	โดยการกำหนดการดำเนินการ เกณฑ์การวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ โดยการเทียบผลการวัดกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้และการแปลความหมายผล ผลิตในรูปของข้อมูลที่ได้จากบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการเป็นพื้นฐาน
ความเกี่ยวข้องของการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ	เพื่อตัดสินใจและใช้ประโยชน์ในการกำหนดความเชื่อมโยงเป้าหมายไปสู่ความต้องการ หรือใช้โอกาสที่จะเชื่อมโยงจุดประสงค์กับการแก้ปัญหาเพื่อรองรับความต้องการที่เปลี่ยนแปลง	เพื่อเลือกแหล่งทรัพยากรที่สนับสนุนขั้นตอนและกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาเพื่อปรับโครงสร้างกิจกรรม	เพื่อจัดเตรียมและปรับขั้นตอนและรูปแบบเพื่อให้เกิดการควบคุมกระบวนการ	เพื่อตัดสินใจที่จะดำเนินการต่อ หรือ ยกเลิก หรือ เปลี่ยนแปลง หรือทำใหม่ และเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมไปยังขั้นตอนอื่นๆ ของกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำกิจกรรมนั้นมาใช้ใหม่

ที่มา : Daniel Stufflebeam, quoted in Peter F. Oliva, Developing the Curriculum (New York : R.R. Donnelley & Sons Company, 1992), 791.

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของการประเมิน แบบชีฟฟ์ กับการตัดสินใจและการอธิบาย

การประเมิน	การตัดสินใจเน้นการปรับปรุง	การอธิบายเน้นผลโดยรวม
สภาวะแวดล้อม/ บริบท (context)	แนวทางกำหนดวัตถุประสงค์และจัดลำดับความสำคัญ	ทำรายการวัตถุประสงค์และข้อมูลพื้นฐานตามรายการความต้องการ ความเป็นไปได้และปัญหา
ปัจจัยนำเข้า (input)	แนวทางการกำหนดยุทธวิธีและระเบียบวิธีปฏิบัติ	ทำรายการยุทธวิธีที่เลือก การออกแบบและเหตุผลที่เลือก
กระบวนการ (process)	แนวทางการปฏิบัติ	ทำรายการกระบวนการปฏิบัติงาน
ผลผลิต (product)	แนวทางการยุติ ทำต่อ ปรับปรุง หรือทบทวนเพื่อเริ่มต้นใหม่	ทำรายการที่ประสบผลสำเร็จและการตัดสินใจใหม่อีกครั้ง

ที่มา : ส. วาสนา ประवालพฤกษ์, หลักการและเทคนิคการประเมินทางการศึกษา (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544), 135.

4. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal Free Evaluaiton Model)

เป็นรูปแบบที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมินและไม่ลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Michael Scriven)

สคริฟเวน (Michael Scriven) เป็นผู้ต้นคิดการประเมินผลโดยไม่ยึดเป้าหมาย เขาไม่เห็นด้วยกับการประเมินที่คำนึงถึงแต่จุดประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้ก่อน เพราะจะก่อให้เกิดความลำเอียงในการประเมินว่าจะต้องตรวจสอบให้ตรงกับจุดประสงค์ให้ได้เท่านั้น ซึ่งจะทำให้ประเมินในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่ได้ครบถ้วนแน่นอน

สคริฟเวน เสนอว่า ในการประเมินนั้น ผู้ที่ทำการประเมินควรจะประเมินในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ และสังเกตพฤติกรรมและสภาพการณ์รวมทั้งผลต่างๆ ที่ได้รับ ผู้ประเมินจะมีความเป็นอิสระในการเก็บข้อมูลทุกชนิดที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สังเกตได้ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมักจะเป็นข้อมูลในลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจจะได้ข้อค้นพบต่างๆ มากมาย นอกเหนือจากการได้ข้อค้นพบเพียงว่าหลักสูตรได้บรรลุจุดประสงค์หรือไม่อย่างไร อาจได้ข้อสรุปว่าหลักสูตรที่ประเมินอยู่นั้นคุ้มกับการลงทุนหรือไม่ เป็นการประเมินที่ใช้ระยะเวลาของกิจกรรมเป็นตัวแบ่งวิธีการประเมินโดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) 2) การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินกิจกรรมหรือโครงการที่ได้สิ้นสุดทั้งนี้เพื่อดูค่าความสำเร็จของโครงการนั้นๆ เพื่อตัดสินใจว่าควรขยายโครงการไปทำที่อื่นหรือไม่

จุดเด่นสำคัญของแบบประเมินผลโดยไม่ยึดเป้าหมายของสคริฟเวน คือ เป็นการประเมินผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรทั้งที่คาดหวังไว้และไม่คาดหวัง ซึ่งเป็นการขยายแนวคิดของไทเลอร์ แต่

สคริปเวเนไม่ได้มีการเสนอแนะอะไรเกี่ยวกับวิธีการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร จึงเป็นแต่เพียงการเสนอรูปแบบรวมๆ ของการประเมินผลตามทัศนะของเขาเท่านั้น สคริปเวเนเสนอแบบจำลองนี้ขึ้นในปี ค.ศ. 1967 โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ส่วน คือ 1) Formative Evaluation หมายถึงการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ และ 2) Summative Evaluation หมายถึง การประเมิน ผลสรุปของโครงการ โดยการประเมินทั้ง 2 แบบ มีรายละเอียดที่แตกต่างกันดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบรายละเอียดของ Formative & summative Evaluation

รายละเอียด	Formative Evaluation	Summative Evaluation
1. วัตถุประสงค์	- ปรับปรุงโครงการ	- ยุติ หรือ ขยายโครงการ
2. ผู้ใช้ผลประเมิน	- ผู้บริหารและคณะผู้ดำเนินงาน	- ผู้บริหารระดับนโยบาย/เจ้าของทุน
3. ผู้ประเมิน	- บุคคลภายในโครงการ	- บุคคลภายในและภายนอกโครงการ
4. การเก็บข้อมูล	- เป็นทางการและไม่เป็นทางการ - เก็บข้อมูลเป็นระยะๆ	- เป็นทางการ - เก็บครั้งเดียวตอนสิ้นสุดโครงการ
5. กลุ่มตัวอย่าง	- ขนาดเล็ก	- ขนาดใหญ่และครอบคลุมเป้าหมาย
6. ประเด็นคำถาม	- ทำอะไร - ทำได้เท่าไร - มีอะไรต้องปรับปรุง - ต้องการทรัพยากรอะไรเพิ่มขึ้น - มีปัญหา/อุปสรรคอะไร	- มีผลอะไรเกิดขึ้น - ค่าใช้จ่ายเป็นอย่างไร - ควรยุติหรือขยายโครงการ

ความสำคัญของการประเมิน

1. การประเมินผลจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ หรือมาตรฐานในการดำเนินงาน หากขาดความแน่นอนชัดเจนจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการมีความชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่ ทั้งนี้ เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถปฏิบัติงาน หรือใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมคุ้มค่า

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดีย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดีและจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (impact) ของโครงการและทำให้โครงการมีข้อที่ก่อให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงานทุกส่วนของโครงการและปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงานจะได้รับผลการวิเคราะห์อย่างละเอียด คือ ทั้งข้อมูลนำเข้า (inputs) กระบวนการ (process) และผลงาน (output) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่เป็นปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ (feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐาน หรือเป้าหมายที่ต้องการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการ ย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องลักษณะนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจความพึงพอใจและความตั้งใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปมากขึ้น

7. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารทราบถึงปัญหาอุปสรรคและความเป็นไปได้ แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ ช่วยทำให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือยุติโครงการนั้น

ขอบเขตของการประเมินหลักสูตร

เพื่อให้การประเมินหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องขอบเขตของการประเมินที่ชัดเจน โดยโบแชมพ์ (Beauchamp: 1986) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรต้องครอบคลุม 4 ด้าน ต่อไปนี้ 1) ประเมินผลการใช้หลักสูตรของครู 2) ประเมินรูปแบบของหลักสูตร 3) ประเมินผลที่เกิดกับนักเรียน และ 4) ประเมินระบบหลักสูตร โดยเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander: 1974) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากและซับซ้อน ต้องอาศัยเทคนิคต่างๆ มาประเมินและได้จัดลำดับขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรไว้ 5 ประการดังนี้

1. การประเมินจุดมุ่งหมายในระดับต่างๆ ได้แก่ จุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเฉพาะวิชาและจุดประสงค์ในการเรียน เพื่อดูว่าจุดมุ่งหมายเหล่านี้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อมหรือไม่เพียงใด ภาษาที่ใช้ยุ่งยากแก่การสื่อสารซึ่งกันและกันหรือไม่ การกำหนดจุดมุ่งหมายไว้สูงเกินไปและยากแก่การปฏิบัติหรือไม่

2. การประเมินโครงการศึกษาของโรงเรียนทั้งระบบ การประเมินผลโครงการต่างๆ ที่จะช่วยให้ทราบว่า การใช้หลักสูตร บรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น การเตรียมความพร้อมของโรงเรียน เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรใหม่ การดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียน การจัดเตรียมงบประมาณ การฝึกอบรมครู การแนะแนว ห้องสมุด โรงฝึกงานการดำเนินงานของโครงการต่างๆ ได้กระทำไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ได้กระทำไปมีประสิทธิภาพหรือไม่

3. การประเมินการเลือกเนื้อหาสาระของวิชา การเลือกและจัดประสบการณ์เรียน สื่อการเรียน ได้จัดและดำเนินงานไปเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และจัดประสบการณ์เรียนได้สัดส่วนกันครบทุกด้าน และมีความเหมาะสมหรือไม่

4. การประเมินการสอน การประเมินผลระดับนี้ เพื่อดูว่าการสอนของครูดำเนินไปโดยยึดถือหลักสูตรเป็นหรือไม่ การสอนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน คือ ความสามารถในการสอนของครูที่บ่งชี้ว่า กระบวนการเรียนการสอนได้ดำเนินไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตร

5. การประเมินโครงการใช้หลักสูตร แม้ว่าการประเมินผลของแต่ละโครงการได้วางแผน และ ขั้นตอนการประเมินผลไว้อย่างดีแล้ว แต่การดำเนินงานอาจมีข้อผิดพลาด ซึ่งทำให้การประเมินเพื่อสรุปผลของหลักสูตรผิดพลาดไปได้ ต้องมีการประเมินผลโครงการเพื่อตรวจสอบอีกขั้นหนึ่ง

ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อจะดูว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายเพียงใด หลักสูตรที่พัฒนาแล้วนั้นเป็นอย่างไร มีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง นับว่าการประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่มีขอบเขตกว้างขวาง ผู้มีหน้าที่ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าว่าจะมีกระบวนการและวิธีการอย่างไร ซึ่งในเรื่องนี้ ทิศนา ขัมมณี (2545) ได้ให้ความเห็นเอาไว้ว่า กระบวนการหรือขั้นตอนในการประเมินผลหลักสูตร ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ในการประเมินผลหลักสูตรจะต้องมีการกำหนดว่าจะประเมินผลอะไรอย่างเฉพาะเจาะจง
2. ในการประเมินผลหลักสูตร จะมีการกำหนดว่าต้องการข้อมูลอะไรบ้างที่จะนำมาช่วยในการประเมินผล
3. ในการประเมินผลหลักสูตรจะต้องมีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่กำหนดไว้ในข้อ 2
4. ในการประเมินผลหลักสูตรจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งเอาไว้ในข้อ 3
5. ในการประเมินผลหลักสูตรจะวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์และมาตรฐานที่ต้องเอาไว้ในข้อ 4
6. หลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว จะมีการส่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้แก่ผู้ที่จะตัดสินใจหรือดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตรนั้น

การประเมินหลักสูตรต้องวางแผนการประเมินอย่างชัดเจน ดำเนินการตามแผนและขั้นตอนที่วางไว้อย่างเหมาะสมซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและมีคุณค่าเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรต่อไป ซึ่งวิชัย วงษ์ใหญ่ (2540) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรทั้งระบบที่มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. พิจารณาเป้าหมายการประเมินหลักสูตร
2. กำหนดคณะกรรมการการประเมินหลักสูตร
3. ประชุมคณะกรรมการ
4. กำหนดวัตถุประสงค์และขอบข่ายการประเมินหลักสูตร
5. เลือกกิจกรรมการประเมินหลักสูตร
6. พัฒนาเครื่องมือและเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล
7. กำหนดแหล่งทรัพยากรและคาดการณ์เกี่ยวกับปัญหาอันอาจเกิดขึ้น
8. เรียงลำดับความสำคัญของกิจกรรมการประเมินหลักสูตร
9. กำหนดวันที่เสร็จการประเมินหลักสูตร
10. วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินหลักสูตร
11. เขียนรายงานการประเมินหลักสูตรเห็นได้ว่าการประเมินหลักสูตรในแต่ละขั้นตอนมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน เพื่อลดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ

ในการประเมินหลักสูตรนั้น ผู้ประเมินยังสามารถดำเนินตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขึ้นกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนก่อนว่าจะประเมินในส่วนใดหรือเรื่องใด เช่น ต้องการประเมินผล

เอกสารหลักสูตร ประเมินผลระบบการบริหารหลักสูตร ประเมินผลการสอนของครู ประเมินผลวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้สอน ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หรือ ประเมินหลักสูตรทั้งระบบ เป็นต้น และในแต่ละเรื่องจะศึกษาบางส่วนหรือทุกส่วนในเรื่องนั้นๆ ก็ได้ เช่น หากจะประเมินการใช้หลักสูตร อาจจะประเมินการใช้หลักสูตรทั้งหมด หรืออาจจะประเมินบางส่วนของการใช้หลักสูตร นอกจากนี้ผู้ประเมินหลักสูตร ต้องกำหนดด้วยว่าต้องการนำข้อมูลมาทำอะไร เช่น เพื่อดูว่าหลักสูตรใช้ได้ผลหรือไม่เพียงใด เพื่อปรับปรุงหลักสูตรหรือเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่าจะใช้หลักสูตรนี้ต่อไปอีกหรือไม่ การกำหนดขอบข่ายวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินหลักสูตรอย่างชัดเจนจะเป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบการประเมินผลหรือข้อเสนอแนะ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสร้างเครื่องมือในการประเมินหลักสูตรได้อย่างเหมาะสม

ก่อนผู้ประเมินจะวางรูปแบบและพัฒนาเครื่องมือในการประเมินหลักสูตรนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการทบทวนศึกษาเอกสารและผลการประเมินที่เกี่ยวข้องก่อน เพราะจะช่วยให้ผู้ประเมินทราบถึงเรื่องที่ต้องการประเมินนั้นมีใครทำมาบ้างแล้วได้ผลอย่างไร มีแนวคิดอย่างไร จะได้นำมาเสนอเป็นเหตุผลและหลักการในการประเมินเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานและทราบข้อจำกัดในทางปฏิบัติ เพื่อหาทางป้องกันแก้ไขก่อนตัดสินใจเลือกวิธีการในการประเมินหลักสูตร นอกจากนี้ ควรกำหนดหน้าที่รับผิดชอบของผู้ประเมินแต่ละคนรวมถึงกำหนดขอบข่ายการประเมินให้ชัดเจน

2. ขึ้นวางแผนออกแบบการประเมิน ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการประเมิน หลังจากที่ได้ศึกษาและสำรวจเอกสารและผลการประเมินที่เกี่ยวข้องต่างๆ แล้ว ผู้ประเมินก็พร้อมที่จะตัดสินใจกำหนดรูปแบบการประเมินหลักสูตรได้ สิ่งที่คุณประเมินต้องตัดสินใจกำหนด มีดังนี้คือ

2.1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินอาจได้ข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งหมด หรือ อาจศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรนั้น ถ้าผู้ประเมินตัดสินใจศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ควรเลือกใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมด้วย

2.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล ก่อนลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินต้องตัดสินใจว่าจะใช้แหล่งข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ประเมินต้องเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ด้วยตนเอง หรือใช้แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งผู้ประเมินต้องอาศัยข้อมูลที่บุคคลหรือองค์กรเก็บรวบรวมไว้แล้ว หรือใช้จากทั้งสองแหล่งพร้อมกัน ผู้ประเมินผลควรพิจารณาข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อข้อมูลที่ได้มีผลที่น่าเชื่อถือมากขึ้น

2.3 การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการประเมินหลักสูตรมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายอย่างซึ่งผู้ประเมินผลควรพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสม เช่น การสังเกตการณ์ การสอบถามความคิดเห็นด้วยแบบสัมภาษณ์หรือแบบสอบถาม การวัดความรู้ ความสามารถ การทดสอบต่างๆ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลนั้นต้องมีความเชื่อถือได้และมีความเที่ยงตรงสูง

2.4 การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน ซึ่งผู้ประเมินควรตั้งเกณฑ์ในการประเมินที่เหมาะสมไว้ล่วงหน้า เพราะเกณฑ์ในการประเมินเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพในส่วนของหลักสูตรที่ถูกประเมิน

2.5 การกำหนดเวลา ผู้ประเมินควรกำหนดเวลาในการดำเนินการประเมินขั้นตอนต่างๆ เช่น การเตรียมการประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผลงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นการวางแผนที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่เสียเวลา

3. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบ ขอบข่ายและระยะเวลาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินกำหนดวิธีการจัดระบบข้อมูลโดยอาจจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และพิจารณาเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินและลักษณะของข้อมูล จากนั้นจึงวิเคราะห์และหรือสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดว่าความสัมพันธ์สอดคล้องกันหรือไม่ เพียงใด

5. ขั้นรายงานผลการประเมิน ภายหลังจากที่วิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้ประเมินต้องรายงานและเสนอผลการประเมินโดยพิจารณาว่าจะให้ออกมาในรูปแบบใด และการรายงานผลการประเมินจะมุ่งเสนอข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรนี้เมื่อนำไปปฏิบัติจริงแล้วมีคุณภาพหรือไม่ เพียงใด มีส่วนใดบ้างที่ควรแก้ไขปรับปรุง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ชัยนิกร กุลวงษ์ และ จุฑาทิพย์ ทองเดชาสามารถ (2558) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมเมคคาทรอนิกส์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ (quantitative and qualitative research) ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตร ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสอดคล้องกับปรัชญาของคณะวิศวกรรมศาสตร์และของมหาวิทยาลัย และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมอยู่ในระดับดีมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ด้านโครงสร้างและเนื้อหา ด้านอาจารย์ พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาในปัจจุบัน มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ส่วนผลการประเมินด้านบุคลากรของภาควิชา ด้านนักศึกษา ด้านวัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และด้านอาคารสถานที่ พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษา มีความเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น มีความเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาในปัจจุบัน มีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ด้านกระบวนการวัดและประเมินผล พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตรอาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาในปัจจุบัน มีความเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ด้านการจัดกิจกรรมของหลักสูตร พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น มีความเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาในปัจจุบัน มีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต พบว่า ผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะของ

บัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ส่วนอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น มีความเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่า ผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิต อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น มีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านผลสัมฤทธิ์นอกเหนือจากด้านวิชาการ พบว่า ผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับดีมาก

ชิตพงษ์ เกตุพนอม (2558) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่าง วัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตร ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสอดคล้องกับปรัชญาของคณะวิศวกรรมศาสตร์และของมหาวิทยาลัย และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านโครงสร้างและเนื้อหา พบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และ นักศึกษาปัจจุบัน มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านอาจารย์ พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาปัจจุบันอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านนักศึกษา พบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชา มีความเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสม ด้านนักศึกษาในระดับปานกลางส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาปัจจุบันมีอยู่ในระดับมาก ด้านวัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน พบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น มีความเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษาในปัจจุบันมีความเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านกระบวนการวัดและประเมินผล และด้านกระบวนการจัดกิจกรรมของหลักสูตร พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาในปัจจุบันมีความเห็นว่าอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิต มีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่า ผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนอาจารย์ ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น มีความเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านผลสัมฤทธิ์นอกเหนือจากด้านวิชาการ พบว่า ผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่า คุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับมาก

โชติช่วง พรหมบุตร และ ปิยะพงษ์ สิงห์บัว (2558) ดำเนินการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 โดยใช้แบบจำลองของชิปปี้ (CIPP Model) เป็นรูปแบบในการประเมิน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านบริบท ด้านความเหมาะสมของวัตถุประสงค์และโครงสร้างของ หลักสูตร ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสอดคล้องกับปรัชญาของสาขาวิชาและ มหาวิทยาลัย และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสม

ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านปัจจัยนำเข้า ด้านโครงสร้างและเนื้อหาวิชา อาจารย์ บุคลากรสาขาวิชา นักศึกษา วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านกระบวนการ ด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล และการจัดกิจกรรมของหลักสูตร พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านผลผลิต ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ และด้านผลสัมฤทธิ์นอกเหนือจากด้านวิชาการ พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก

สุทธิพงษ์ แพงดาวงษ์ (2558) ได้ดำเนินการวิจัยการประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ (quantitative and qualitative research) ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทในภาพรวมผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทอยู่ในระดับดีมาก ด้านวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรด้านความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้านความสอดคล้องกับปรัชญาของคณะวิศวกรรมศาสตร์ และของมหาวิทยาลัยด้านการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็นตรงกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรอยู่ในระดับดีมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าภาพรวมผลการประเมินปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก ด้านโครงสร้างและเนื้อหาพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็นตรงกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรอยู่ในระดับดีมากด้านอาจารย์พบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็นตรงกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านอาจารย์ในระดับดีมากด้านนักศึกษาพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาในระดับมาก สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาในปัจจุบันที่มีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาในระดับมากด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธาอาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาในปัจจุบันที่มีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาในระดับมากด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธาอาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นและนักศึกษาปัจจุบัน มีความเห็นว่าหลักสูตรด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนพบว่าผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา อยู่ในระดับดีมากด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่นมีความเห็นว่าวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธามีความเหมาะสมด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับดีมาก ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาในปัจจุบันมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาในระดับมาก

ด้านกระบวนการวัดและประเมินผลพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา วิศวกรรมโยธาอาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นมีความเห็นว่าหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธามีความเหมาะสมด้านกระบวนการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับดีมาก ส่วน ความคิดเห็นของนักศึกษาในปัจจุบันมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาในระดับมาก ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมของหลักสูตรพบว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธาอาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่น มีความเห็นว่าหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร บัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธามีความเหมาะสมด้านกระบวนการจัดกิจกรรมของหลักสูตรอยู่ในระดับดี มาก ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาในปัจจุบันมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาใน ระดับมาก การประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตด้านคุณลักษณะของบัณฑิตพบว่าผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิต อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นมีความเห็นสอดคล้องกันว่าคุณลักษณะของ บัณฑิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการพบว่าผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิตมีความ คิดเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับดีมาก ส่วนอาจารย์ประจำหลักสูตรวิศวกรรม ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธาอาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นที่มีความเห็นว่าคุณลักษณะ ของบัณฑิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากด้านผลสัมฤทธิ์อื่นนอกเหนือจากด้านวิชาการพบว่าผู้คาดว่าจะ ใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับดีมากส่วนอาจารย์ประจำ หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่นที่มี ความเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

สาวิตรี วงศ์เพชร และ วริญทร เจนชัย (2558) ดำเนินการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรวิทยา ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับมากหลักสูตรมีความ เหมาะสมด้านวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม มีความสอดคล้องกับปรัชญาของคณะวิศวกรรมศาสตร์และของมหาวิทยาลัย และหลักสูตรสามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัย นำเข้าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยความเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหา พบว่า อาจารย์ประจำ หลักสูตร อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่น และนักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาอยู่ในระดับมากด้านอาจารย์ พบว่า อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่นมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านอาจารย์ในระดับมากที่สุด ส่วน อาจารย์ประจำหลักสูตร และนักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความ เหมาะสมด้านอาจารย์ในระดับมากด้านบุคลากรของภาควิชา พบว่า นักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็น ว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านบุคลากรของภาควิชาในระดับมาก ส่วนอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ และอาจารย์ภาควิชาอื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้าน บุคลากรของภาควิชาในระดับปานกลาง ด้านนักศึกษา พบว่า นักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็นว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาในระดับมาก ส่วนอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านนักศึกษาในระดับปาน กลางด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมี ความเหมาะสมด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนในระดับมาก ส่วนอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ และอาจารย์ภาควิชาอื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านวัสดุ

อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนในระดับปานกลางด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นและนักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็น สอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านกระบวนการจัดการเรียน การสอน ด้านกระบวนการวัดและประเมินผลและด้านกระบวนการจัดกิจกรรมของหลักสูตรพบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่นและนักศึกษาในปัจจุบันมีความคิดเห็น สอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมด้านกระบวนการทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก การประเมิน หลักสูตรด้านผลผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต พบว่า ผู้คาดว่าจะใช้ บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนอาจารย์ ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าคุณลักษณะของ บัณฑิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่าผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิต อาจารย์ ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษอาจารย์ภาควิชาอื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าคุณลักษณะของ บัณฑิตเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากด้านผลสัมฤทธิ์ นอกเหนือจากด้านวิชาการพบว่าผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิต มีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิตมีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก

จน หน่อแก้ว (2558) ได้ดำเนินการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา สาธารณสุขศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะสาธารณสุข ศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล พิจารณาความสอดคล้องเหมาะสมและคุณภาพของหลักสูตร ความสามารถในการบรรลุผลเป้าหมายที่กำหนดและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม และความ เหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไป 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารหลักสูตรเพื่อปรับปรุง แก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การกำกับดูแลการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น 3) เพื่อศึกษาคุณภาพของบัณฑิต ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตร ด้านบริบท ทั้ง อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนอาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น และ นักศึกษาในภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวม ผลการประเมินปัจจัย นำเข้าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก การ ประเมินหลักสูตรด้านผลผลิต อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ด้านคุณภาพของหลักสูตรผลการวิจัยพบว่าใน ภาพรวม มีความเหมาะสมในระดับเห็นด้วยมาก ด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของหลักสูตร ใน ส่วนของอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนอยากให้ส่งเสริมสนับสนุนสร้างขวัญกำลังใจในการ พัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาต่อ ค่าตอบแทน หรือสวัสดิการที่พึงพอใจเท่าเทียมกัน และนักศึกษามี ความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องอยากให้ปรับปรุงพัฒนาด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนให้ทันสมัย ห้องเรียน ให้มีจำนวนเพียงพอกับนักศึกษา ส่วนนักศึกษอยากให้อาจารย์มีความเข้าใจนักศึกษาเข้าถึง ไม่ใช่ อารมณ์ ดุด่า นักศึกษาเวลาสอน เน้นให้มีการฝึกปฏิบัติมากกว่าสอนทฤษฎีอย่างเดียวจัดกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและใช้ผลการประเมินอาจารย์ของนักศึกษามาชี้แนะแนวทางการ ปรับปรุงพัฒนาการสอนของอาจารย์แต่ละท่าน

ศักดิ์ดา ศรีโสภณ (2558) ดำเนินการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอาชีว อนามัยและความปลอดภัย ของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อ

(1) ประเมินคุณภาพหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล พิจารณาความสอดคล้องเหมาะสมและคุณภาพของหลักสูตร ความสามารถในการบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด การตอบสนองความต้องการของสังคมและการนำไปใช้ (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารหลักสูตร และนำมาปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ด้านบริบท หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก ประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา อาจารย์ มีความเหมาะสม ด้านปัจจัยนำเข้า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก แต่ควรปรับปรุงเรื่องคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา รวมทั้งจำนวนนักศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ควรปรับปรุงจำนวนและอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนและห้องปฏิบัติการให้เหมาะสมและเพียงพอ ด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหาร หลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมาก และด้านผลผลิตหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก บัณฑิต มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แต่ควรพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและภาษาอังกฤษ ในภาพรวม หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มีความเหมาะสมในระดับมาก แต่ก็ยังมีบางประเด็นควรปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรดียิ่งขึ้น

รุ่งรัตน์ สุขะเดชะ (2558) ดำเนินการประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา 2557 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2554 โดยศึกษาใน 3 ด้าน คือ 1) ความเหมาะสมและคุณภาพของหลักสูตร 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านผลผลิตของหลักสูตร โดยใช้แบบจำลองซิป (CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบท ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับปณิธานและวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับปรัชญา ปณิธาน และวิสัยทัศน์ของคณะพยาบาลศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับความต้องการของประเทศ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์และโครงสร้างหลักสูตร ความสอดคล้องของหลักสูตรกับสภาพแวดล้อม และการตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาและสังคม อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาวิชา ความเหมาะสมด้านอาจารย์ และความเหมาะสมด้านบุคลากรของภาควิชา อยู่ในระดับมากความเหมาะสมด้านด้านนักศึกษา พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต อาจารย์ผู้สอน อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชา มีความเห็นว่า ปัจจัยนำเข้าด้านนักศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแตกต่างจากนักศึกษาในปัจจุบันที่มีความเห็นว่าปัจจัยนำเข้าด้านนักศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากสำหรับความเหมาะสมด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ประเมินโดย อาจารย์ผู้สอน อาจารย์พิเศษ อาจารย์ภาควิชาอื่น อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษาในปัจจุบัน มีความเห็นว่าปัจจัยนำเข้าด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากความเหมาะสมด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ความเหมาะสมด้านกระบวนการวัดและประเมินผลความเหมาะสมด้านกระบวนการจัดกิจกรรมของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิต ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมด้านคุณลักษณะของบัณฑิต ความเหมาะสมด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ และความเหมาะสมด้านผลสัมฤทธิ์อื่นนอกเหนือจากด้านวิชาการ อยู่ในระดับมาก

ปรารธนา โกวิทยางกูร (2543) ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา วิชาการวิจัยและสถิติการศึกษา ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท (context) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนดี สอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน และสามารถนำไปปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสม ด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) คุณสมบัติของอาจารย์ วุฒิการศึกษาตำแหน่งทางวิชาการ และผลงานทางวิชาการของอาจารย์ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของหลักสูตรอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน (process) การบริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนมีความเข้าใจในปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นอย่างดี แผนการศึกษามีความเหมาะสม การวัดและการประเมินผลอยู่ในระดับที่เหมาะสม ด้านผลผลิต (product) การปฏิบัติงานทั่วไปและการปฏิบัติงานด้านวิจัยและสถิติการศึกษาอยู่ในระดับดีเป็นที่พอใจ ผลข้างเคียงของหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและผลที่เกิดทางอ้อม ส่วนใหญ่ไปในทางที่ดีมากกว่าไม่ดี

วินัย คร้ามวงศ์ (2541) ได้ทำการประเมินหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาของสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่า การประเมินด้านบริบท (context evaluation) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) แผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544) และนโยบายการจัดการศึกษาของกรุงเทพฯโดยรวมอยู่ในระดับมาก โครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาของสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร โดยรวมมีความเหมาะสมกับเวลา มีประโยชน์ต่องานที่ปฏิบัติในระดับมาก การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (input evaluation) องค์ประกอบของหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาของสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานครโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก การประเมินด้านกระบวนการ (process evaluation) การจัดกิจกรรมหลักสูตรและการวัดผลโดยรวม มีความเหมาะสมและมีประโยชน์ในระดับมาก การประเมินด้านผลผลิต (product evaluation) คุณ ลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะด้านความเหมาะสมกับตำแหน่งมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด⁵²

หวน พรหมผาง (2540) ประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) สาขาวิชา ไฟฟ้า วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารวิทยาลัยช่างกลปทุมวัน อาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาไฟฟ้า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในปัจจุบัน ผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บริหารของผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาไฟฟ้า ผลการวิจัย คือ 1) ด้านบริบท (context) พบว่า ผู้บริหารวิทยาลัยช่างกลปทุมวัน รวมทั้งอาจารย์ผู้สอนรับทราบเกี่ยวกับรายละเอียดหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เกณฑ์การใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง รวมทั้งแนวทางการจัดการเรียนการสอนก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การเตรียมบุคลากร การเตรียมงบประมาณ การบริหารสนับสนุน การประชาสัมพันธ์ การนำหลักสูตรไปใช้ การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ การทำแผนการเรียนรายวิชา การทำเอกสารประกอบการสอนและสื่อการสอน 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (input) พบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูงมีความสำคัญและ/หรือเหมาะสมในระดับมาก จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชา การศึกษาและหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปมีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนจำนวนหน่วยกิตและเนื้อหาของหมวดวิชาเทคนิคและหมวดวิชาเลือกเสรี มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง สำหรับสถานที่ในการเรียนภาคปฏิบัติ ทฤษฎีและห้องสมุด มี

ความเหมาะสมในระดับมาก แต่ขนาดห้องสมุดกับจำนวนนักศึกษาอยู่ในระดับน้อย หนังสือวิชาเทคนิคมีน้อยที่สุด ปริมาณและสุขลักษณะของน้ำดื่มมีความเหมาะสมในระดับน้อย 3) ด้านกระบวนการ (process) พบว่า อาจารย์ผู้สอนเตรียมการสอนล่วงหน้า วิธีการสอนใช้การบรรยายประกอบสื่อ นักศึกษาให้ความสนใจและร่วมมือพอสมควรขณะเรียน มีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม มีการวัดและประเมินผลจากรายงาน / ผลงานของนักศึกษา การวางแผนการวัดและการให้คะแนนมีความชัดเจน การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดบรรยาย/สัมมนา/ประชุมวิชาการ ปัญหาของอาจารย์ผู้สอน คือ การไม่มีเวลาเตรียมการสอนหรือค้นคว้าเทคนิค วิธีสอนใหม่ๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนและขาดคู่มือการประเมินผลการเรียน 4) ด้านผลผลิต (product) พบว่า จำนวนผู้เข้าเรียนและผู้สำเร็จการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 100 และสามารถเข้ารับราชการในวิทยาลัยเทคนิคต่างๆ ทั่วประเทศคิดเป็นร้อยละ 93.75 รองลงมาคือการเข้าทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจและเอกชน คิดเป็นร้อยละ 6.25 ผู้สำเร็จการศึกษามีความสามารถในการสอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นความสามารถในการบริหารโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

สนอง แก้วเกิด (2545) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินหลักสูตรหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป สถาบันราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท (context) ได้แก่ จุดประสงค์ทั่วไปและความมุ่งหมายของกลุ่มวิชา นักศึกษามีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนและคณะกรรมการหลักสูตรมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ด้านปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ จำนวนหน่วยกิต เนื้อหาวิชาและสิ่งอำนวยความสะดวก นักศึกษามีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนและคณะกรรมการบริหารหลักสูตร มีความเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ (process) ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การบริหารและการบริการหลักสูตร นักศึกษามีความเห็นว่าการปฏิบัติมาก ส่วนอาจารย์ ผู้สอนและคณะกรรมการบริหารหลักสูตร มีความเห็นว่าการปฏิบัติปานกลาง ด้านผลผลิต (product) ได้แก่ คุณภาพนักศึกษา นักศึกษามีความเห็นว่ามีคุณภาพเหมาะสมในระดับมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนและกรรมการบริหารหลักสูตรมีความเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

สุพิพรรณ พัฒนพานิชย์ และ ทศนา แสงศักดิ์ (2545) ทำการวิจัยติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต และมหาบัณฑิต รวม 307 คน ผลการวิจัยที่สำคัญ เช่น บัณฑิตมีการนำความรู้ไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานหลังจากสำเร็จการศึกษา และการพัฒนาตนเองหลังการสำเร็จการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบัณฑิตเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้พบว่า บัณฑิตภาคปกติและภาคพิเศษมีการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานและพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปริญญาโทบัณฑิตและมหาบัณฑิต พบว่า ไม่แตกต่างกัน และได้ข้อเสนอแนะว่า การผลิตบัณฑิต ควรรักษามาตรฐานไว้ แต่เพิ่มจำนวนผลิตมากขึ้น โดยเปิดหลักสูตรภาคพิเศษและร่วมมือกับท้องถิ่นเพื่อขยายสาขาไปเปิดในวิทยาเขตต่างจังหวัด ส่วนด้านการเรียนการสอน เสนอให้ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนให้มีคุณภาพและเพิ่มวิชาเลือกด้านการบริหารการศึกษามากขึ้น ควรเชื่อมโยงหลักการทฤษฎีกับการปฏิบัติและสถานการณ์ปัจจุบันให้กลมกลืนกัน และส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้า คิดวิเคราะห์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง เสริมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และภาษาอังกฤษและควรจัดให้มีการดูงานทั้งในและต่างประเทศเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ และมีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และ

นิสิตทุกระดับและส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการสร้างผลงานทางวิชาการและงานวิจัยต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และควรจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย จัดให้นิสิตได้ไปทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และควรเพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำให้เพียงพอและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหาร การศึกษา สถานศึกษา หรือ อาจารย์ที่เกษียณอายุราชการแล้วมาเป็นอาจารย์พิเศษในระดับปริญญา มหาบัณฑิตควรรักษามาตรฐานไว้ แต่เพิ่มจำนวนนักศึกษาให้มากขึ้นและขยายวิทยาเขตไปสู่ภูมิภาคให้มากขึ้น การเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการคิดวิเคราะห์และส่งเสริมการศึกษาวิจัยให้มากขึ้น ให้ นักศึกษาทั้งแผน ก และแผน ข ทำวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงสำรวจ ควรใช้นวัตกรรมใหม่ ควรมีการ เรียนการสอนด้วยภาษาอังกฤษในบางรายวิชา สร้างความร่วมมือกับสถาบันอื่นๆ จัดสัมมนาทางวิชาการ และควรจัดกิจกรรมที่เป็นสากลหลากหลายและมีความต่อเนื่องเพื่อให้การบริหารการศึกษาได้มีโอกาส พบปะ และมีการเผยแพร่กิจกรรมของภาควิชาให้หน่วยงานภาคนอกตลอดจนศิษย์เก่าได้รับทราบเป็น ระยะๆด้วย

สุพัฒน์ สุขมลสันต์ และคณะ(2529) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินผลหลักสูตรภาษาอังกฤษ พื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) หลักสูตรนี้สนองความต้องการของสังคม คณะและผู้เรียนมากน้อย เพียงใด 2) หลักสูตรนี้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแนวโน้มใหม่ทางการเรียนการสอนภาษา มากน้อยเพียงใดและเหมาะสมกับพื้นฐานเดิมของภาษาของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด 3) ประเมินวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมาย เป้าหมายและเนื้อหา นอกจากการเรียนการสอนและวิธีการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ใน การเรียนของหลักสูตรมีความเกี่ยวข้องกันมากน้อยเพียงใด 4) เพื่อประเมินว่าเนื้อหา การเรียงเนื้อหา และกระบวนการในการเรียนการสอนมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด 5) เพื่อประเมินว่า ผลผลิตของ หลักสูตรนี้ในด้านสัมฤทธิ์ผลในการเรียนและแรงจูงใจ มีมากน้อยเพียงใด และจากการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรนี้สนองความต้องการของสังคม คณะและผู้เรียนได้เป็นอย่างดี สังคม คณะและผู้ เรียนต้องการใช้ภาษาอังกฤษโดยเฉพาะด้านการอ่านและการเขียนในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรซึ่งเน้นที่การอ่านและการเขียนเช่นเดียวกัน
2. หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มใหม่ทางการเรียนการสอนภาษาเป็นอย่างดี และ เหมาะสมกับพื้นฐานทางภาษาของผู้เรียนเป็นอย่างดี หลักสูตรนี้เน้นหนักที่การเรียนการสอนเพื่อการ สื่อสารและมีคำศัพท์ประมาณร้อยละ 65 โครงสร้างทางภาษาประมาณร้อยละ 50 และรูปคำของ คำศัพท์ประมาณร้อยละ 36 ที่นิสิตโดยมากได้เคยเรียนมาแล้วในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. วัตถุประสงค์ ความมุ่งหมาย เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมิน ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของหลักสูตรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี
4. เนื้อหาหลักสูตรมีคุณภาพและเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับปานกลาง การเรียงเนื้อหา ยังไม่ เป็นระบบที่ดี และการเรียนการสอนยังไม่เหมาะสมกับหลักสูตรที่เน้นการสื่อความหมายเป็นสำคัญมาก นึก
5. ผลผลิตของหลักสูตรด้านสัมฤทธิ์ผลในการเรียนและแรงจูงใจ อยู่ในระดับปานกลาง นิสิต โดยมากสามารถสัมฤทธิ์ผลด้านการอ่าน แต่ด้านการเขียนยังต้องปรับปรุงแก้ไข

จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้คือ 1) ควรจัดหลักสูตรให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อให้ เกิดสัมฤทธิ์ผลด้านการเขียนมากยิ่งขึ้น 2) ควรพิจารณาปรับปรุงการเรียงเนื้อหาหลักสูตรให้มีระบบที่ เอื้อให้เกิดผลดีทางการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น 3) ควรมีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่อาจารย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนภาษาตามแนวการสอนใหม่ เพื่อให้อาจารย์มีความเข้าใจและมั่นใจในการ

สอนดังกล่าวมากยิ่งขึ้น 4) ควรให้มีการฝึกอบรมภาษาแบบเข้มแก่อาจารย์ผู้สอนบางท่านเพื่อเพิ่มความสามารถในการใช้ภาษาให้มากยิ่งขึ้น 5) อาจารย์ผู้สอนควรชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจการเรียนภาษาแนวใหม่ว่าเป็นอย่างไรและนิสิตควรเรียนอย่างไรก่อนเริ่มการเรียน

นาวินี ภูสุนทรศ (2548) ทำการวิจัยประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา รายด้าน 4 ด้านคือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบการประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา จำแนกตามแผนการศึกษา แผน ก. และแผน ข. โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) เปรียบเทียบการประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา จำแนกตามศูนย์การศึกษา ศูนย์บางแสน ศูนย์จันทร์ ศูนย์ดอนทองและศูนย์สระแก้ว โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

บุญจันทร์ สีสันต์ (2548) ทำการประเมินหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตัวบ่งชี้ สร้างเกณฑ์การประเมินและเพื่อประเมินหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ด้านความต้องการของหน่วยงานทางการศึกษา ด้านองค์ประกอบเบื้องต้นของหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ผลการประเมินพบว่า

1. การสร้างตัวบ่งชี้และเกณฑ์สำหรับประเมินหลักสูตร 4 ด้าน ได้ประเด็นสำหรับประเมินหลักสูตร 11 ประเด็น ตัวบ่งชี้การประเมิน 30 เกณฑ์ แบ่งเป็น 1) ด้านความต้องการของหน่วยงานทางการศึกษา จำนวน 1 ประเด็น 1 ตัวบ่งชี้ 1 เกณฑ์ 2) ด้านองค์ประกอบเบื้องต้นของหลักสูตรจำนวน 4 ประเด็น 13 ตัวบ่งชี้ 13 เกณฑ์ 3) ด้านสภาพการนำหลักสูตรไปใช้ จำนวน 3 ประเด็น 13 ตัวบ่งชี้ 13 เกณฑ์ และ 4) ด้านสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร จำนวน 3 ประเด็น 3 ตัวบ่งชี้ 3 เกณฑ์

2. ผลการประเมินความต้องการบุคลากรด้านการบริหารการศึกษา หัวหน้าหน่วยงานทางการศึกษาและผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต มีความต้องการบุคลากรทางการบริหารศึกษาในระดับปานกลาง

3. ผลการประเมินองค์ประกอบเบื้องต้นของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับดี โครงสร้างหลักสูตรและจำนวนรายวิชาเหมาะสมอยู่ในระดับดี ความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้สำหรับการบริหารงานหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับพอใช้ ปัจจัยเกื้อหนุนอยู่ในระดับดี สรุปได้ว่า องค์ประกอบเบื้องต้นของหลักสูตรมีผลการประเมินหลักสูตรในระดับดี

4. ผลการประเมินสภาพการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของคณาจารย์อยู่ในระดับดี การวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับดี การบริหารงานหลักสูตรอยู่ในระดับดี สรุปได้ว่า สภาพการนำหลักสูตรไปใช้มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี

5. ผลการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ระดับผลการเรียนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ทักษะการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตอยู่ในระดับดี คุณลักษณะของมหาบัณฑิตตามหลักสูตรอยู่ในระดับดี สรุปได้ว่า สัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรมีผลการประเมินอยู่ในระดับดี

วิจัยต่างประเทศ

จอลลี่ (Jolly: 1996) ทำการศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรการเตรียมผู้บริหารสถานศึกษาในมลรัฐแคนซัส (Kansas) โดยศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับทักษะเชิงวิชาการ ความรู้และประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรการเตรียมผู้บริหารสถานศึกษา ที่เปิดสอนควรเน้นในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้ คือ 1) การบริหารสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานศึกษา 2) การบริหารทรัพยากรบุคคล 3) ความสัมพันธ์กับชุมชน 4) การบริหารงานบุคคล 5) การบริหารงบประมาณสถานศึกษา และ 6) กฎหมายการศึกษา ส่วนประเด็นด้านทักษะและประสบการณ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นได้แก่ 1) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 2) การจัดการความขัดแย้ง 3) มนุษยสัมพันธ์ 4) การเป็นผู้นำทางวิชาการ 5) การสื่อสาร 6) การพูดในที่สาธารณะ 7) ความสามารถในการจัดองค์การ 8) การจัดการความเครียด และ 9) การนิเทศ

ปูกและเลฟ (Pook and Love: 2001) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามที่พัฒนาจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกศึกษาต่อ คือ ปัจจัยด้านอาจารย์ ปัจจัยด้านหลักสูตร ปัจจัยด้านการบริหารหลักสูตรและปัจจัยส่งเสริมอื่นๆ ได้แก่ สถานที่ตั้งของสถานศึกษา ความเป็นกันเองของอาจารย์กับนักศึกษา ความสะดวกด้านเวลาเรียน ความยืดหยุ่นของหลักสูตร ความสัมพันธ์กับอาจารย์ ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ความหลากหลายของวิชาต่างๆ ที่เปิดสอน ชื่อเสียงของสาขาวิชา ชื่อเสียงของอาจารย์ผู้สอน ระยะเวลาในการศึกษา การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและครอบครัว ความสะดวกในการสมัครและความสะดวกของบริการห้องสมุด

ฟาห์นบุลเลห์ (Fahnbulleh: 2004) ได้ศึกษาการรับรู้ (perceptions) ของดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและการนิเทศ (Educational Administration and Supervision) ที่มีต่อประสบการณ์วิชาชีพและสังคมของหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต ในภาควิชาภาวะผู้นำทางการศึกษา (Department of Educational Leadership) ของมหาวิทยาลัยบอลสเตท (Ball State University) ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและการนิเทศของมหาวิทยาลัยบอลสเตท (Ball State University) มีความสมบูรณ์เพียงพอในการเตรียมดุษฎีบัณฑิตให้เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพ 2) หลักสูตรมีความยืดหยุ่น สามารถนำไปสู่อาชีพต่างๆ ที่หลากหลายได้ และ 3) ควรพัฒนาหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและการนิเทศ (Educational Administration and Supervision) ในประเด็นที่เกี่ยวกับการเพิ่มประสบการณ์ทางการปฏิบัติ การฝึกงาน การปฏิสัมพันธ์ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับดุษฎีบัณฑิตที่จบไปแล้ว (Alumni)

ทอลบอทและคณะ (Talbot and others: 1996) ทำการศึกษาปัจจัยของนักศึกษาในการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คือ ชื่อเสียงของหลักสูตร ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ชื่อเสียงของอาจารย์ผู้สอน โอกาสในการรับทุนสนับสนุนและสถานที่ตั้งของสถานศึกษา

คอกซ์-ปีเตอร์สัน (Cox-Peterson: 2004) ทำการวิจัยประเมินหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา

การบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยเพอร์ดู (Purdue University) ตามรูปแบบการประเมิน CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) โดยศึกษาความคาดหวังของนักศึกษา หลักสูตร การเรียนทางไกล วิธีการติดต่อสื่อสาร เส้นทางการสำเร็จหลักสูตรและความช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การใช้วิธีพี่เลี้ยง (mentor) การใช้เว็บไซต์เพื่อการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูที่ปรึกษาและนักศึกษา การใช้กรณีศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ของสถานศึกษาในปัจจุบัน วิชาเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและช่วยเหลือให้นักศึกษาสามารถเตรียมหัวข้อวิจัย 3 บท การเรียนทางไกลที่ทำให้นักศึกษาตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีบัณฑิตกับมหาวิทยาลัยเพอร์ดู (Purdue University)

สมิทซ์ (Smith: 1980) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยเดรก (Drake University) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตจากมุมมองของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่บัณฑิตที่จบการศึกษาแล้วและนักศึกษาที่เลิกเรียนกลางคัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนที่มหาวิทยาลัยเดรก โดยทั่วไปมีความพอใจกับโครงการการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเดรก และมีความเชื่อว่าเป็นการเรียนรู้ที่คุ้มค่ากับเวลา ค่าใช้จ่าย และความพยายามที่ทุ่มเทลงไป และเชื่อว่า การเรียนรู้ในโครงการการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีบัณฑิตนั้นช่วยส่งเสริมการเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพของพวกเขา และมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการประเมินหลักสูตรทุกๆ 5-10 ปีและแนะนำให้ทำการประเมินหลักสูตร บุคลากรและวิธีการเรียนการสอนด้วย

คลาร์ก (Clark: 2006) ได้ทำการประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี (Mississippi State University) จากมุมมองของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่และดุชชีบัณฑิตที่จบการศึกษาแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี (Mississippi State University) ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม นักศึกษาและดุชชีบัณฑิต มีความพอใจกับหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี และจะแนะนำให้บุคคลอื่นมาลงเรียนที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ และผู้วิจัยได้เสนอว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นพัฒนาเรื่องระบบการติดต่อสื่อสาร การกระจายข้อมูล และหน้าที่ของผู้บริหาร

แลงก์ (Lang: 2002) ได้ทำการวิจัยเรื่องหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวิชิตา (Wichita State University) โดยมีเป้าหมายเพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรในการพัฒนาผู้นำทางการศึกษา วิธีการวิจัย คือ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์อาจารย์ บุคลากรและดุชชีบัณฑิตที่จบการศึกษาแล้ว จากการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยวิชิตา (Wichita State University) มีความสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน 2) การศึกษาดูงาน (field study) เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาอย่างมาก 3) การมีระบบเพื่อนร่วมรุ่นคอยดูแลช่วยเหลือกัน เป็นปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จของนักศึกษา 4) อาจารย์ผู้สอนไม่เพียงอาจารย์ แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอาจารย์และนักศึกษา 5) ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยวิชิตา (Wichita State University) เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้นำทางการศึกษาของสถานศึกษาต่างๆ (expert school leaders) นอกจากนี้ ยังได้ข้อสรุปเพิ่มเติมว่า หลักสูตรการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้นำทางการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้แบบ

cognitive เป็นวิธีการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จ และเสนอว่า 1) การสรรหา คัดเลือกนักศึกษาที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น 2) การเพิ่มจำนวนบุคลากรทางการศึกษาให้กับหลักสูตร 3) การส่งเสริมช่วยเหลือในการทำวิจัย และ 4) การสนับสนุนช่วยเหลือจากสถาบันทางการศึกษาอื่นๆ

การวิจัยของพอร์เตอร์ (Porter: 2003) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพในการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินว่า เนื้อหาวิชาในหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาหรือไม่ อย่างไร จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาต่างๆ และคณาจารย์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 213 คน พบว่าหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับตำแหน่งทางการบริหาร และได้เสนอในงานวิจัยว่า การฝึกงาน (internship) เป็นวิธีหรือแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักศึกษาได้ดีและเสริมสร้างศักยภาพการเป็นผู้บริหารให้แก่นักศึกษาได้ดีกว่าเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว

อีดแมนน์ (Eidmann: 2002) ทำการวิจัยประเมินหลักสูตรภาวะผู้นำทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทัศนคติของคณาจารย์เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการศึกษา โดยการสัมภาษณ์คณาจารย์ที่จบจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา ผู้ประสานงาน ผู้บริหารของแต่ละหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 25-90 ของหลักสูตรภาวะผู้นำทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี เป็นเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ (leadership) โดยวิธีการสอนที่ใช้ส่วนใหญ่คือ การบรรยาย/เลคเชอร์ (lecture) การทำงาน/โครงการกลุ่ม (group project) และการร่วมอภิปรายในห้องเรียน (class discussion) โดยค่าใช้จ่ายในการศึกษาอยู่ระหว่าง 4,681–18,568 เหรียญสหรัฐ (US\$) ต่อปี และสรุปได้ว่า เกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษามีความแตกต่างกัน นักศึกษาได้รับมอบหมายงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาเรียน การพบปะกลุ่ม ค่าใช้จ่ายนอกเหนือจากค่าเล่าเรียนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเสนอว่าหลักสูตรควรถูกออกแบบพัฒนาให้สร้างศักยภาพด้านภาวะผู้นำ และควรปฏิบัติต่อนักศึกษาเช่นลูกค้าเพื่อแสวงหาวิธีช่วยเหลือนักศึกษาในด้านต่างๆ และจัดหาบุคลากรที่มีความสามารถในการช่วยเหลือนักศึกษาเป็นรายบุคคล

หวัง (Wang:2002) ได้ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ในประเทศจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยในการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในประเทศจีน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยได้สรุปโครงสร้างหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 7 ประการ ได้แก่ 1) หลักการเบื้องต้นและพื้นฐานหลักสูตร (introductory /foundation) 2) ทฤษฎี (theory) 3) ทักษะในการทำวิจัย (research skills) 4) การประยุกต์ใช้ (application) 5) การสังเคราะห์ (synthesis) 6) ประสบการณ์ฝึกงาน (clinical / internship experience) และ 7) การทำวิทยานิพนธ์ (dissertation research) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศจีนที่เสนอโครงการปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่องการพัฒนาวิจัย (Ph.D.) / นักการศึกษา (Ed.D.) 2) พันธกิจและเนื้อหาวิชาที่เสนอในโครงการมีความขัดแย้งกันบ้าง 3) รายวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยยังมีจำนวนจำกัด ไม่หลากหลายเพียงพอ 4) รายวิชาที่เปิดสอนค่อนข้างเป็นลักษณะบรรยาย / บรรณานาม 5) ทุกโครงการมีการเสนอองค์

ความรู้หลัก (core courses) เช่นเดียวกัน 6) การจัดการเรียนการสอนยังไม่สมบูรณ์ตามโครงสร้างหลักสูตร ควรมีการจำแนกระหว่างหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย (researcher preparation)

ชอร์ (Shaw: 2006) ได้ทำการวิจัยหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยลาเวิร์น (University of La Verne) โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาว่า ปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนให้บัณฑิตสามารถเรียนจบคอร์สและทำการวิจัยเสร็จภายใน 6 เทอมการศึกษา หรือ ภายในเวลา 3 ปี (2001-2004) จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือ เพศ ลักษณะบุคลิก แรงจูงใจ และการมีหัวข้อการวิจัยที่สนใจ ตั้งแต่เริ่มเรียน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมอื่นๆ อีกคือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ความสัมพันธ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยได้เสนอว่า มหาวิทยาลัย (University of La Verne) ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพของงานวิจัยของนักศึกษา มากกว่าเรื่องระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ดับเบิลดี (Doubleday: 1986) ทำการวิจัยหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษาของ มหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan State University) วัดอุปสรรคเพื่อศึกษาทัศนคติของบัณฑิตระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Ed.D. or Ph.D.) ในช่วงปี ค.ศ. 1972 - 1983 ดุษฎีบัณฑิตได้แสดงความคิดเห็นว่า ตัดสินใจเลือกเรียนสาขาวิชาการบริหารการศึกษาที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan State University) เนื่องจากอยู่ใกล้บ้าน มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ เนื้อหาวิชามีคุณค่า ทฤษฎีต่างๆ ในเนื้อหาของหลักสูตรที่เปิดสอนเป็นประโยชน์นำไปประยุกต์ใช้ได้ ดุษฎีบัณฑิตที่จบการศึกษาไปมีความพึงพอใจกับหลักสูตรในการเตรียมความพร้อมให้พวกเขาก้าวสู่ความท้าทายนักบริหารมืออาชีพ และยังได้แสดงความคิดเห็นว่าทักษะด้านกระบวนการตัดสินใจ การวางแผน การเปลี่ยนแปลง การประเมินวัดผล การวิจัย การบริหารงานบุคคล และการบริหารงบประมาณ ต่างก็เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร และหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan State University) ได้เสนอทักษะเหล่านี้ ถึงแม้จะไม่ได้โดดเด่นแต่ก็อยู่ในลำดับดีของประเทศ มหาวิทยาลัยมิชิแกนมีความโดดเด่นเรื่องการพัฒนาบัณฑิตและการวิจัย

คราเวน (Craven: 2000) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิตและนักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ เป้าหมาย กระบวนการศึกษาและผลการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจและการบรรลุเป้าหมายของนักศึกษาหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะ เป้าหมาย กระบวนการศึกษาและผลการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิตและระดับปริญญาโทบัณฑิต ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจและการบรรลุเป้าหมายของนักศึกษา สิ่งที่นักศึกษาให้ความสำคัญคือ การปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน ความเอาใจใส่ของอาจารย์ที่มีต่อนักศึกษา คุณภาพของการเรียนการสอน ความยืดหยุ่นของหลักสูตร การเตรียมความพร้อมสำหรับการสอบวัดคุณสมบัติ การทำงานวิจัย และการสนับสนุนในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์

วีแนนด์ (Weinand: 1997) ได้ทำการวิจัยประเมินหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยมินเนโซตา (University of Minnesota) ด้วยการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ในการเตรียมความพร้อมของผู้บริหาร ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ ดุษฎีบัณฑิต จำนวน 310 คน พบว่า ดุษฎีบัณฑิตมีความพอใจกับเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับกฎหมายการศึกษา การวางแผน กระบวนการเรียนรู้ การเงินโรงเรียนและการวิจัย ส่วนการฝึกงาน (internship) บัณฑิตมีความพึงพอใจ

ร้อยละ 65.5 ส่วนด้านวิทยานิพนธ์นั้น ดุษฎีบัณฑิตมีความพอใจเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ดุษฎีบัณฑิตได้จัดอันดับเนื้อหาวิชาในหลักสูตรที่เห็นว่าเป็นประโยชน์อย่างมาก ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ 2) การวางแผนกลยุทธ์ 3) การวางแผนการเปลี่ยนแปลง 4) เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ และ 5) กระบวนการตัดสินใจ และทักษะที่ดุษฎีบัณฑิต เห็นว่ามีความสำคัญต่อการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้แก่ 1) ทักษะภาวะผู้นำ (leadership skill) 2) ทักษะการติดต่อสื่อสาร (communication skill) 3) ทักษะระหว่างบุคคล (interpersonal skill) 4) ทักษะด้านการตัดสินใจ (decision-making skill) และ 5) ทักษะในการจัดสรรทรัพยากร (resources allocation skill)